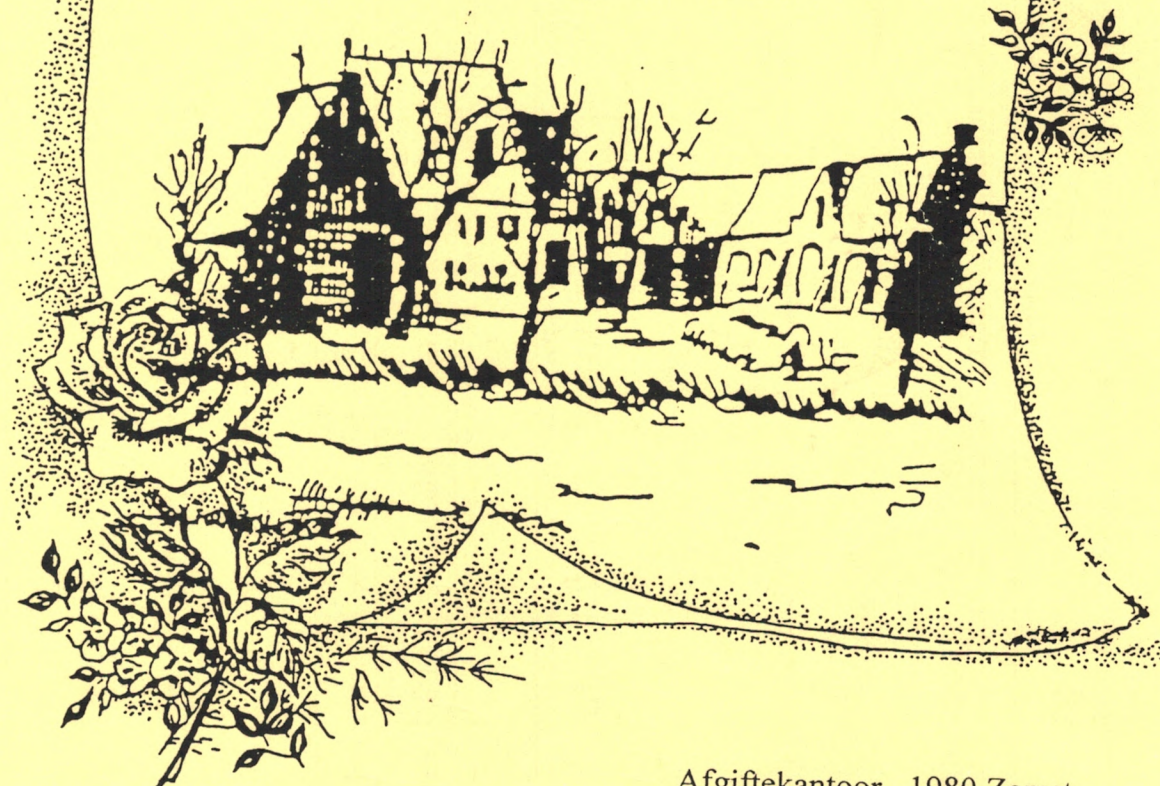
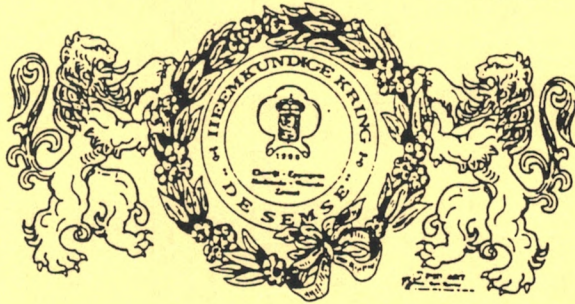

De «SEMSE» kroniek

1985 - 10 Jaar - 1995

Zetel: "De Schranshoeve" Stijn Streuvelaan 92 1980 Zemst (Eppegem)

Afgiftekantoor 1980 Zemst
 Tijdschrift - 10de jaargang
 Sept. 1995 - Nummer 3

Heemkundige Kring " DE SEMSE "

opgericht in 1985
identificatienummer 23403/86

Zetel: Schranshoeve Stijnstreuveldlaan 92 - 1980 Zemst (Eppegem)

Briefwisseling: Vredelaan 48 - 1982 Zemst (Weerde)

BESTUUR :

Van Eyken Norbert, voorzitter
Floridor Gustaaf, ondervoorzitter
Vanderbeken Colette, secretaris-penningmeester
De Blander Walter, pers -en publiek
Deboeck Elisa, genealogie-familiekunde
De Boeck Paul, bestuurslid
Kardux Ton, bestuurslid
Mannaerts Alfons, bestuurslid
Vandermeiren André, bestuurslid
Van Relegem Louis, bestuurslid

Lidmaatschapsbijdrage 350 fr of een vrijwillige bijdrage geeft recht op...
verzending van 4 tijdschriften
gratis toegang tot voordrachten en tentoonstellingen
speciale tussenkomsten bij uitstappen.

Bent u reeds lid van "De Semse" ? Beste dank.

Mede door uw bijdrage kunnen we onze heemkundige activiteiten
in Groot-Zemst uitbouwen.

Bent u nog geen lid? Overtuig u dan van onze werking en doe vandaag nog uw storting
op het nummer 001-2183660-72

De toekomst van een heemkring naar het jaar 2000 toegepast op de heemkring "De Semse", die haar 10 jarig bestaan viert.

Dr. Henri Vannoppen

Op 26 juni 1985 werd de heemkring "De Semse" opgericht.

De Schranshoeve werd haar werkterrein, waar heel wat expo's en heel wat voordrachten plaats hadden. Wanneer we de heemkunde omschrijven als "de wetenschappelijke studie van de microkosmos op multidisciplinair en interdisciplinair gebied" dan is die microkosmos, de kleine wereld, die onmiddellijke omgeving voor de Semse Zemst, Epegem, Weerde, Elewijt, Hofstade zonder Zemst -Laar te vergeten. Alle wetenschappen dienen aangesproken te worden om een echte heemkunde te hebben. In het Frans vindt men er geen woord voor, in het Duits spreekt men van Heimatkunde. Expo's over de spoorwegen, over de schuttersgilden, over de volksdevotie, over W.O.I zijn maar enkele voorbeelden hoe de Semse ingespeeld heeft op deze microkosmos. De samenwerking van wetenschappers en geïnteresseerde "amateurs" en ik zeg dit zeker niet met een minachting (Wij hebben amateurs die soms beter aan heemkunde doen dan wetenschappers) was pikfijn. Zemst heeft zijn tijdschrift de "Semse" Kroniek zoals dit een goede heemkring past. De Latijnse uitdrukking "Verba Volent, scripta manent, woorden vliegen, het geschrevene blijft of moeten we eerder zeggen "Wie schrijft die blijft" zal hier ook wel van toepassing zijn. Tot nu toe een schitterende heemkring met initiatief.

Toch vraagt men mij de toekomst het jaar 2000 op te roepen. Nieuwe thema's, nieuwe actiepunten voor de heemkunde in de provincie Vlaams-Brabant, zonder daarom de Vlaamse en tweetalige heemkringen van het gewest Brussel over het hoofd te zien.

Vroeger waren kastelen en kerken de belangrijkste elementen van een dorpsgeschiedenis. Nu is dit sterk uitgebreid. Nochtans kan ook de studie van het kasteel ons nog heel wat opleveren. De fusie Zemst telt heel wat kastelen: Het Steen of het Rubenskasteel te Elewijt, het Ambrooskasteel te Hofstade, het verdwenen kasteel Ter Borcht en het kasteel Diependaal te Elewijt, Het Kasteeltje te Weerde, het kasteel Relegem te Zemst, het kasteel d'Ursel of Linderpoorten te Zemst, het kasteel Wolfslinde te Epegem, het kasteel Impel te Epegem en het kasteel Eetvelde te Epegem wijzen daar voldoende op. De groepsuitstap van de Gidsenbond Midden-Brabant stelt ook Zemst voor als de kastelengemeente. Hier hebben we opnieuw het interdisciplinaire: geschiedenis en toerisme werken samen, de heemkring met de Gidsenbond. In het tijdschrift Midden-Brabant verzorgen wij de cursus geschiedenis van België van 1830 tot 1995 in 20 hoofdstukken, 2 per nummer. Daarbij wordt een zo modern mogelijk beeld gegeven van de geschiedenis van België met de recente bibliografie. Daarna volgt de toepassing op Midden-Brabant met de nodige voetnoten en daarbij komt nu ook de fusie Zemst aan bod. We willen daarmee een kader creëren waarbinnen we verbanden kunnen zien zowel in de streek als in het gewest, als federaal om het met moderne institutionele woorden te zeggen. Een heemkring mag geen kerktoerenmentaliteit hebben. Zij moet haar heem, haar microkosmos zien als de kleinste kern van heel wat concentrische cirkels, want geïsoleerde dorpen zijn uitgestorven of decadente dorpen "rotten boroughs" zoals dat in Engeland geschreven werd. Een onderzoeksthema daarbij voor Zemst is zeker en vast de adel en de adellijke gebruiken. De "folklore nobiliaire" zoals het wel eens vroeger genoemd werd. Belangrijk is daarbij de inventarisatie van de obiits of rouwborden bewaard in de kerken, de kastelen en de pastorijen. Dit roerend erfgoed moet zeker en vast beschermd worden. Heel wat obiits verdwijnen wanneer kerken herschilderd en gerestaureerd worden. Het obiit wordt in het sterfhuis voor de kist opgesteld. Het wordt meege dragen in de lijkstoet en het wordt in de kerk opgehangen in het koor of in de kapel van de adellijke familie. Meestal zijn de obiits van hout soms van koper. Men vindt er het wapenschild van de overledene op, evenals de datum van overlijden, de maand gewoonlijk in het Latijn afgekort. 9 bris is novembris en niet de 9de maand. Wanneer er geen rouwborden te vinden zijn dan is het belangrijk om te informeren bij de adellijke families welke gebruiken er gevolgd worden bij overlijden of er obiits verdwenen zijn. In sommige streken werd ook het obiit boven de poort van het herenhuis of hotel in de stad opgehangen. In Brugge was dit de mode.

Een ander adellijk gebruik is de bevoorrechte plaats in de kerk. Het is belangrijk de wisselingen te noteren voor en na Vataicaan II. Was er een kachel voor de adellijke familie in de kerk en was er een speciale ingang waarvan de adellijke familie een sleutel had. Hoe werd de wijwaterzegening tijdens het "Asperge me" uitgevoerd met de zwierende kwispel zoals wij dat kennen of werd de kwispel bij de heer van het dorp

aangeboden. In het Prinsdom Everberg had men een wijwaterproces in 1701 van de eerste prins van Rubempré tegen pastoor Wuydts. De Prins had 9 of 10 getuigen en de pastoor die wilde democratiseren had 80 getuigen. We weten niet hoe de wijwaterruzie is afgelopen. In dezelfde periode is Filips-Frans, prins de Berghes, ridder van het Gulden Vlies heer van Weerde en Zemst. Welke heerlijke rechten had hij? Het is de moeite waard om het te onderzoeken.

Men moet ook aandacht hebben voor de begraafplaatsen van de adellijke families. De parochieregisters kunnen ons hierover heel wat leren. Noteer wie in elke grafkapel begraven ligt en hoe de kisten geplaatst zijn tenminste wanneer deze grafkelders toegankelijk zijn zoals b.v. in Everberg. De adel op het platteland is een thema dat nog steeds te weinig aan bod komt in de heemkunde.

Belangrijk voor het heemkundig tijdschrift is ook aandacht te hebben voor de sociale geschiedenis. Heel modern zijn Ego-documenten. Het kunnen dagboeken zijn, die als het meest betrouwbaar voorgesteld worden. Het kunnen bandopnames zijn, die verwerkt worden. Het kunnen Memoires zijn die bepaalde personen genoteerd hebben. Deze Ego-documenten zijn uniek om een beeld te krijgen van "die Geschiede wie sie werkelijk gewesen ist". Het is belangrijk levensverhalen te noteren van personen uit alle sociale klassen. Twee voorbeelden. In Kortenbergh loopt bij de Gildekamer van Midden-Brabant het project rond de villacultuur. Hoe leefde men in de villa?

Men kan dit uit twee standpunten bekijken: de burgerijfamilie zelf en de meid in dienst van die familie. Mevrouw Marie-Josèphe Daxhelet-Vander Reydt uit Kortenbergh beschreef haar familie op een luxueuze villa: 5 ongehuwde tantes, één nonkel Jezuiet en een getrouwd echtpaar met een dochter. Het zondagsdiner met heel wat gangen. Het groot aantal gangen gaf aanleiding tot heel wat slaperigheid en de gehele familie lag bijna in slaap in het lof, een statusmoment voor de Kortenberghse burgerij. De vijver in het park en het bootje varen waren hun zondagse statussymbolen. Vrouwen werken niet en studeren niet. Dat past niet bij de burgerij. Er is zelfs een verschil tussen de villa's die Nederlandsonkundig zijn en de villa's die Nederlands als taal gebruikten. De contacten verlopen stroef, ondanks dat beide soorten villa's van een torentje of "carillon" voorzien zijn. De andere zijde wordt vertolkt door het Ego-document van mijn moeder Mevrouw Marie Vannoppen-Van Tilt, die in 1996 85 jaar zal worden. Zij vertelt haar leven in drie fasen. Het eerste deel is het leven in een landelijk dorp Erps-Kwerps. Geen te grote weelde. Vader arbeider bij de telefoon en moeder een kleine boerin, zonder paard. Het geeft het leven in een plattelandsdorp Kwerps met al zijn charmes. De schrijfster Lut Ureel schreef nauwgezet de realiteit van het platteland in haar boek "Wat ben ik blij dat ik in een dorp geboren ben", in 1974 uitgegeven bij Lannoo. Mijn moeder doet hetzelfde verhaal. De gaatjes maken voor de oorbellen, de "accidenten" of het vlees van de "gekreveerde" dieren verkopen, het huiswerk maken bij de petroleumlamp, moeder die broodbakt, de fanfareruzies, de controle van de pastoor, de haat tegen de Duitsers in 1914, de familieverhoudingen, de bornput, de dahlia's rond het huis, de "halfoestingen" en de sterappeltjes in de boomgaard, de afkeer voor het werkvolk en de fabrieken van Zaventem, boeren kreveren liever dan fabrieksarbeider te worden op het platteland, de droom om een stiel te leren en zelfstandige te worden (kleermaakster of modist). Dat vinden we terug. Een tweede deel is het leven van de meid op verschillende villa's in Kortenbergh met een tijdelijk verblijf in een "chique" papeterie in Brussel, waarvan de eigenaar een villa had in Kortenbergh. Het verschil stad-platteland, het lage loon, de taalproblematiek, het kamertje voor de meid, het leren van nieuwe gerechten (ossetong met madeira), het maken van rode kolen die veel beter waren dan thuis, de mayonnaise leren maken, de tafel leren dekken zoals dat bij de burgerij gebeurt, de heimwee in de stad naar huis naar het platteland, Frans leren in de krant of in boeken, naar de Muntschouwburg en de Vlaamsen theater gaan, gechaperonneerd door moeder naar het bal gaan, de "jazz" horen spelen, op vakantie naar de "armemenszee" van Hofstade, de Meerbeekse jonge mannen op jacht die hun kans wagen in 1930 met de woorden: "Hedde gijle een koe, hedde gijle een paard, hedde gijle ne mesthoop voorde deur", de volgende generatie Meerbekenaren die in 1938 op een bal vragen "Hedde gijle een naaimachine", de burgerij nabootsen, de ambitie krijgen om ooit de familie diezelfde status te geven als die van de villa's, het belang van het onderwijs inzien om de maatschappelijke ladder te bestijgen (in onze dorpen ging men niet naar de universiteit, daar besteedde de boer geen geld aan), ervan dromen om middenstandsvrouw te worden en uw eigen baas te zijn en niet meer in dienst van "Madame" te moeten werken. Het moet er allemaal bij. Een derde deel de middenstandsvrouw. Vanuit de villa komt men in de schrijnwerkerij terecht in 1945. De rantsoenering, de operatie Gutt, smokkelaars die hun sigaar aansteken met briefjes van 20 belga of 100 fr., stoelen maken voor de cafés aan zee in opdracht van brouwerijen onmiddellijk na de oorlog want alle stoelen waren opgestookt tijdens de harde winters, de vernieuwde huizenbouw en de "poef" van de klanten. Elke maand de "toer" doen om 500 fr van die "poef" vast te krijgen. De doodskisten maken, de maat van de dode gaan pakken, de kist pekken en de bekleding maken, genieten van Expo 58 met Oud-België en de "bollen" (het atomium), de eerste T.V. bij het huwelijk van Prins Albert in 1959, het terras op de Leuvensteenweg om de auto's te tellen op zondag; de biefstuk die in de week van tafel moest omdat een landbouwer een plank kwam

halen (de landbouwers aten spek); de luxe van de "golden sixties"(iedereen kreeg het goed); op vakantie aan de echte zee of de Noordzee. Dat was een nieuwe samenleving, een nieuwe tijd. Ik denk dat dit documenten zijn die een heemkring moet aanmoedigen. Het is een brok sociale geschiedenis. Het is echte heemkunde van de bovenste plank.

Een ander thema voor Zemst is isolatie en verkeer. We kennen te weinig de verbindingswegen. Hoe verplaatsten onze gemeentenaren zich doorheen de geschiedenis. Ik denk dat hier heel wat werk ligt voor samenwerking tussen de heemkringen en ook met de toeristische sector. Wat hebben Zemst en Kortenberg gemeen. Dat ze op een zelfde baan liggen de oude weg Mechelen, Elewijt, Waver, Namen. De weg loopt door Elewijt en vormt de grens van Kortenberg en Nossegem. Bij ons is het de Waalse Baan, in Nossegem vinden we de Namenstraat. Het tijdschrift Midden-Brabant van de Gidsenbond Midden-Brabant zal een speciaal nummer wijden aan die oude baan. Is ze Romeins? Is ze Middeleeuws. De eerste zondag van augustus 1996 zijn we met bussen op reis. We volgen de oude weg. We hebben de toneelkring van Buken aangesproken. Zij zorgt voor de opvoering van historische taferelen onderweg. We bezoeken enkele oude gebouwen die langs deze weg liggen. We doen een beroep op een Middeleeuws ridderleger dat voor de nodige aanvallen zorgt op de toeristen. We hebben reeds een eerste proef gehad de oude weg Brussel-Leuven, één van de lakenwegen die Duitsland met Engeland verbond. Deze uitstap werd georganiseerd in 1993. Wat stond er langs die Middeleeuwse wegen? De galgen, de melaatsenhuisen en de afspanningen of herbergen. Er zijn problemen. De luchthaven ligt midden op de weg, maar ook dat kan opgelost worden. Een heirbaan is recht, typisch Romeins. Wanneer de weg zich slingert van kerk naar kerk met veel kronkels dan zitten we eerder bij Middeleeuwse wegen die domeinen in een gesloten economie verbonden. Hier kunnen heel wat heemkringen samenwerken: Zemst, Kortenberg, Tervuren en misschien zelfs Waalse, ik denk aan jumelages.

Een laatste thema dat ik wil aansnijden is de geschiedenis van de eigen tijd. De geschiedenis van de eigen tijd is belangrijk. Hoe zijn onze gemeenten Elewijt, Zemst, Hofstade, Weerde, Epegem geëvolueerd van 1945 naar 1995. Het Comité 1000 jaar Meerbeek werkt dit project uit. Ieder bestuurslid heeft een tekst van 100 p. gekregen. We vertrekken van 3 basisdocumenten:

1. De landelijke gemeente 1944-1976. Vragenlijst voor een inventaris. Het is een uitgave van de provincie West-Vlaanderen. Het omvat 13 hoofdstukken met massa's vragen over bodemgeschiedenis, weg en vervoer, bevolking, bewoning, economie, landbouw en veeteelt, bestuur, kerk, onderwijs, verenigingsleven, maatschappelijk welzijn en gezondheidszorg, landelijk leven en bronnen.
2. F. Quicke. Aardrijkskundige dorpsmonographie. Handleiding bij de studie van een landelijke gemeente. De studie van deze Gentse professor dateert van 1947, uit de tijd dat de landbouw nog niet gemechaniseerd was. De tractor was nog niet ingeburgerd.
3. F. BAERT. Wat verdween er na de Tweede Wereldoorlog? - Reflector, februari 1995, p.3-5. Verdwenen geuren, verdwenen geluiden en verdwenen voorwerpen geven een sociologisch beeld van 50 jaar.

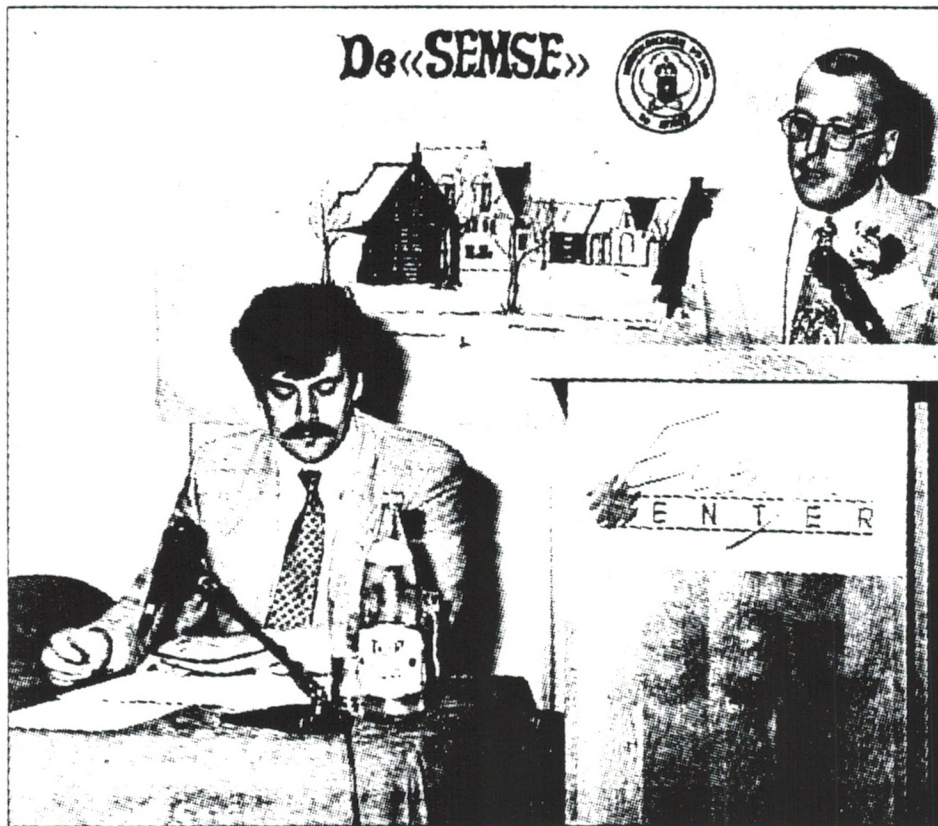
Per bestuursvergadering wordt één bestuurslid als coördinator aangeduid voor één van de 13 thema's. Hij bereidt het debat voor. Het zijn nogal rumoerige vergaderingen want iedereen wil zijn zeg hebben bij de evolutie van de gemeente in de laatste 50 jaar. Er wordt een verslag gemaakt van het debat. Er wordt verder onderzoek geleverd via interviews, geschreven, kartografische en fotografische bronnen. De bedoeling is het geheel binnen twee jaar als boek uit te werken. Elke heemkring kan dit voor haar eigen gemeente en men zal er heel wat plezier aan beleven. Iedereen speelt ook mee in dit kader, zowel autochtonen als inwijkelingen.

Tenslotte wil ik namens de gouw Vlaams-Brabant de heemkring De Semse onder het voorzitterschap van de heer Norbert Van Eyken en gesteund door een stevige bestuursploeg van harte proficiat wensen voor haar heemkundig werk in het belang van de gemeenschap, in het belang van de gemeente Zemst. De Semse heeft steeds de idee van samenwerking van de heemkringen toegejuicht. Mevrouw Colette Putseys-Vanderbeken heeft deze samenwerking uitgebouwd zowel als ondervoorzitter van de gouw Vlaams-Brabant als, als Nationaal Bestuurslid van het Verbond voor Heemkunde. Het was ook de eerste dame die er ooit in geslaagd is om in het Verbond voor Heemkunde binnen te dringen wat ook reeds een revolutie was. Ik wens de heemkring De Semse voor de komende jaren heel wat succes toe met haar heemkundig werk of "Ad multos annos" of nog vele heemkundige jaren.

1985 - 10 jaar - 1995

KULTUREEL AMBASSADEUR VAN ZEMST

De Zemstse heemkundige kring De Semse vierde zaterdag zijn tienjarig bestaan. Norbert Van Eyken neemt sedert de aanvang het voorzitterschap waar over de vereniging die volgens burgemeester Louis Van Roost de titel van 'kultureel ambassadeur van Zemst' verdient. Zo'n 150 belangstellenden luisterden naar diverse toespraken, o.m. van Harry Van Royen, sekretaris van het nationaal verbond van heemkunde. (Foto JFS) Streekkrant 22/6/1995

Steeds handen tekort

Heemkring
Semse tien
jaar in het
getouw

In tien jaar tijd kan er veel veranderen in een dorp. Hele straten veranderen van uitzicht, oude gevels worden gesloopt voor nieuwbouw en een stuk overlevering verdwijnt met bejaarde dorpsfiguren. Evenlang al ijvert heemkring De Semse om al dat historisch erfgoed te bundelen, te begrijpen en doorgronden en te bewaren voor volgende generaties. De materie is zo omvattend dat er bijna steeds handen te kort zijn om opgestarte projecten voor hun volle inhoud af te werken. Bij dit eerste lustrum wil heemkring De Semse dan ook niet teveel achterom kijken, maar zich concentreren op het grote gebied dat nog te wachten ligt op heemkundige ontginning.

Zemst

De viering van zaterdag

Tien mensen dragen een stukje verantwoordelijkheid in het bestuur van De Semse, maar er zijn nog altijd vacatures vrij. >Foto: MDE

avond was daartoe is daar de aanzet toe. Een 150 geïnteresseerden nam aan de feestviering deel.

Voorzitter Norbert Van Eyken schetste het milieu waarin de kring geboren werd. "Enkele mensen werkten in een BTK-project rond heemkunde en gaven het startidee aan. De nieuwe vereniging zette een breed werkterrein uit en kreeg snel de beschikking over een deel van de oude Schranshoeve. Thema-tentoonstellingen rond de dorpscholen, de jacht, de volksdevotie, wereldoorlog I en andere wecten nieuwsgierigheid en enthousiasme en waren een ideaal recruitersveld. De kring liep

ook blauwtjes op met de Gifden en de fanfares die veel steun rond die thema's beloofden maar erg weinig gaven".

De kring heeft vaak handen te kort en vooral de jeugd blijft moeilijk aanspreekbaar. Vermoedelijk is voor dit soort werk een zekere rijpheid nodig, zo concludeerde de voorzitter.

Begrip geworden

Burgemeester Van Roost stelde dat de heemkring in 10 jaar tijd een begrip geworden is en het studiewerk van de leden vaak het niveau van het amateurisme overstijgt. De Semse levert een belangrijke bijdrage tot de kennis van het verleden

en het behoud van het historisch en heemkundig patrimonium. De kring is zowat de culturele ambassadeur van Zemst, aldus de burgemeester.

Cultuurschepen André Vandermeiren ziet in het verenigingsleven een oplossing tegen het groeiend egocentrisme en een tegenzet tegen het individualisme. Het ontbreken van een geschiedkundig wetenschappelijk standaardwerk rond het ontstaan van groot-Zemst, gaf hij als tip mee voor een mogelijk volgend project. "Toch zijn de wortels van de kring nog onvoldoende verankerd in de Zemstse samenleving en blijven velen afwezig omdat, volgens hen, de heem-

kring een elitair trekje zou hebben".

Kastelendorp

Dokter Van Noppen meent dat Zemst en de heemkring uitstekend geplaatst zijn om een studie te wijden aan de adel en zijn gebruiken, aangezien Zemst zowat het kastelendorp van Vlaams-Brabant is.

Nationaal voorzitter Guy Ballet spon de betekenis van "heem" in alle vezels uit. Dat de feestviering nadien zowat een Zemstse kermis werd, is logisch want de kringleden hebben ook dat thema van de volksontspanning al bestudeerd.

AKTIVITEITEN

in de cafetaria of museumruimte
van de Schranshoeve
Stijn Streuvelslaan 92
Eppegem

Vrijdag 8 september 1995 om 20 uur: voordracht

"De evolutie van een dorp tussen 1780 en 1880"

door Dr. historicus Henri Vannoppen.

(vooropening van de tentoonstelling "Oud en Nieuw - Vroeger en Nu")

Zaterdag 28 en zondag 29 oktober 1995

Genealogische dagen

vanaf 10 uur tot 18 uur,

voorstelling van stambomen,
familiegeschiedenissen en documenten met betrekking tot de genealogie.
Computer en leesapparaat zullen ter beschikking van de bezoekers worden gesteld.

Donderdag 30 november 1995 om 20 uur: voordracht

Prékadastrale kaarten,

een uniek venster op het einde van de 16de eeuw
door Bart Minnen, historicus.

Museumruimte SCHRANSHOEVE
Stijn Streuvelslaan 92 - 1980 Zemst (Eppegem)

Openingsuren :
Vrijdag vanaf 18 uur
Zaterdag vanaf 16 uur
Zondag vanaf 14 uur

van 6 tot 29 oktober 1995
Hugo Walravens uit Zaventem

van 3 tot 26 november 1995
Gisele Vermoesen - Jacques Beke - Carine Gosseye uit Eppegem

1 tot 31 december 1995
Pol Heide uit Elewijt

van 8 september tot 1 oktober 1995
BEELDEN UIT DE GEMEENTE GROOT - ZEMST
"OUD EN NIEUW - VROEGER EN NU"

van 8 december 1995 tot 7 januari 1996

NIEUWJAARSBRIEVEN

Kerstfeer in en om de Schranshoeve
Kerststal in het poorthuis met levensgrote beelden en levende dieren

UITSTAPPEN

19 novemb. 1995

ZEMST - ELEWIJT

Open-wandeling in Elewijt in samenwerking met de koninklijke vereniging van Natuur en Stedenschoon.

16 Decemb. 1995

KUTTENKOVEN

*Kerstmis met een speciaal tintje.
Wandelend tussen de marentakken en luisterend naar een
Kerst-blokfluitrecital en genietend van een kerstmaal.*

→ GENEALOGISCHE DAGEN ←

Zaterdag 28 oktober 1995

Zondag 29 oktober 1995

Museumruimte Schranshoeve
Stijn Streuvelsstraat 92 - 1980 Zemst (Epepegem)

Voorstelling van stambomen, familiegeschiedenissen en documentatie zal ter inzage zijn. Computer en filmleesapparaat zullen ter beschikking van de bezoekers worden gesteld.

Iedereen die wil meedoen kan zijn opzoekingswerk tentoonstellen.

In Memoriam

We hebben als droeve plicht u het overlijden te melden van **Frans Van Bellingen**, voorzitter van het Verbond voor Heemkunde, Gouw Vlaams Brabant.

Op 17 juni l.l., bij de viering van ons 10 jarig bestaan, was Frans Van Bellingen als voorzitter van de Gouw Vlaams Brabant en als vriend van de heemkring "De Semse" uitgenodigd om tijdens de academische zitting de vergadering toe te spreken. Hij had het ten stelligst beloofd, doch zwaar ziek heeft het lot er anders over beslist. Hij heeft zich moeten laten vervangen door Dr. Henri Vannoppen.

Mijnheer **Jan Lauwers** een goed en trouw lid van onze heemkundige kring is ons ontgaan.

De families LAUWERS, DEBOECK, VAN ASCH en JANSSENS, melden u met diepe droefheid het overlijden van

DE HEER
JAN LAUWERS
echtgenoot van
Mevrouw Anna DEBOECK

geboren te Kapelle-Op-Den-Bos op 19 juni 1927 en overleden in de St.-Jozefkliniek te Vilvoorde op 18 juni 1995.

Mevrouw **Anna Maria Deboeck - Muyldermans**, moeder van bestuurslid Elisa Deboeck, is overleden te Weerde op 6 juni 1995

Innige deelneming

Met ons oprecht medeleven

De molens te Zemst en omstreken.

Karel Lemmens

Op het rijksarchief te Brussel in de leeszaal in de dossiers van de Rekenkamer nummer 676 bevindt zich : "De 20ste penning van 10 oktober 1686 van het hoofdgebied Brussel".

Daar vonden we o.a. voor de meyerij Kapelle op den Bosch :

Kapelle op den Bosch	330 bunder	1 windmolen	290 gd
Ramsdonck	283 bunder	1 windmolen	200 gd
Ophumbeeck	343 bunder	geen molen	
Humbeeck	518 bunder	1 windmolen	200 gd
Semps	1463 bunder	1 windmolen	150 gd
Weerde	247 bunder	1 watermolen 1 volmolen	500 gd

beiden eigendom van de stad Brussel

En uit de meyerij Kampenhout :

Elewijt	501 bunder	geen molen	
---------	------------	------------	--

En uit de meyerij Grimbergen :

Eppegem	599 bunder	1 windmolen	60 gd
---------	------------	-------------	-------

Dat moet dan wel een klein moleken geweest zijn.

In datzelfde rijksarchief - leeszaal vonden we in de dossiers van de Raad van Financiën nummer 1898 in het zevende dus laatste pakje althans als de lezers de pakjes in de juiste volgorde hebben gelaten de octrooi-aanvraag tot het oprichten van nog een windmolen te Zemst.

Zulke aanvragen bevatten dikwijls heel wat gegevens over de omliggende reeds bestaande molens en over de motivatie van de aanvraag. Voor de bronmelding van de andere molen-octrooi-aanvragen van de Vlaamsbrabantse molens verwijzen we naar ons werkje : "Inventaris van de octrooiaanvragen van de molens voor de jaren 1731 tot en met 1794 voor de provincies Oost- en Westvlaanderen en Vlaams Brabant".

Uit het werkje van Herman Holemans : "Kadastergegevens 1835-1985 van de Brabantse Wind- en Watermolens deel 2 en deel 3 van het arrondissement Halle-Vilvoorde" vermelden we volgende gegevens :

Elewijt : 2 molens.

1. Een houten graanwindmolen in 1707 opgericht op perceel D 70 op de wijk Dries-Molenveld. Was in 1834 eigendom van Lambert Vercaeren, die hem op 31/7/1842 verkocht

aan molenaar Philip Marcel Vercaeren en aan notaris P.C. Decoster (notaris Kips).

Twintig jaar later op 29 juli 1862 koopt Louis Emiel Verlinden de helft van Philip Marcel Vercaeren over (notaris Vanderburgt).

Op 14 september 1869 wordt na een deling Polycarp Decoster alleen eigenaar van de hele molen, die na zijn overlijden op 6 januari 1878 geerfd wordt door Louis Emiel Corneel Verlinden. Op 13 januari 1890 wordt de molen geerfd door Jozef Verlinden x Delange van Brussel. Deze verkoopt op 11 februari 1905 de molen aan Victor Joannes Baptist Keirsmackers x Spoelders, molenaar te Elewijt. In 1914 werd de molen zoals zovele andere afgestookt.

2. Een graanwatermolen "Steenmolen" genaamd, werd in 1781 opgericht op perceel E 120 aan de Steenmolenbrugge -domein Steen - Weyngaert - op de Eppegemsesteenweg. In 1834 was ene Karel M. De Coppens van Gent eigenaar.

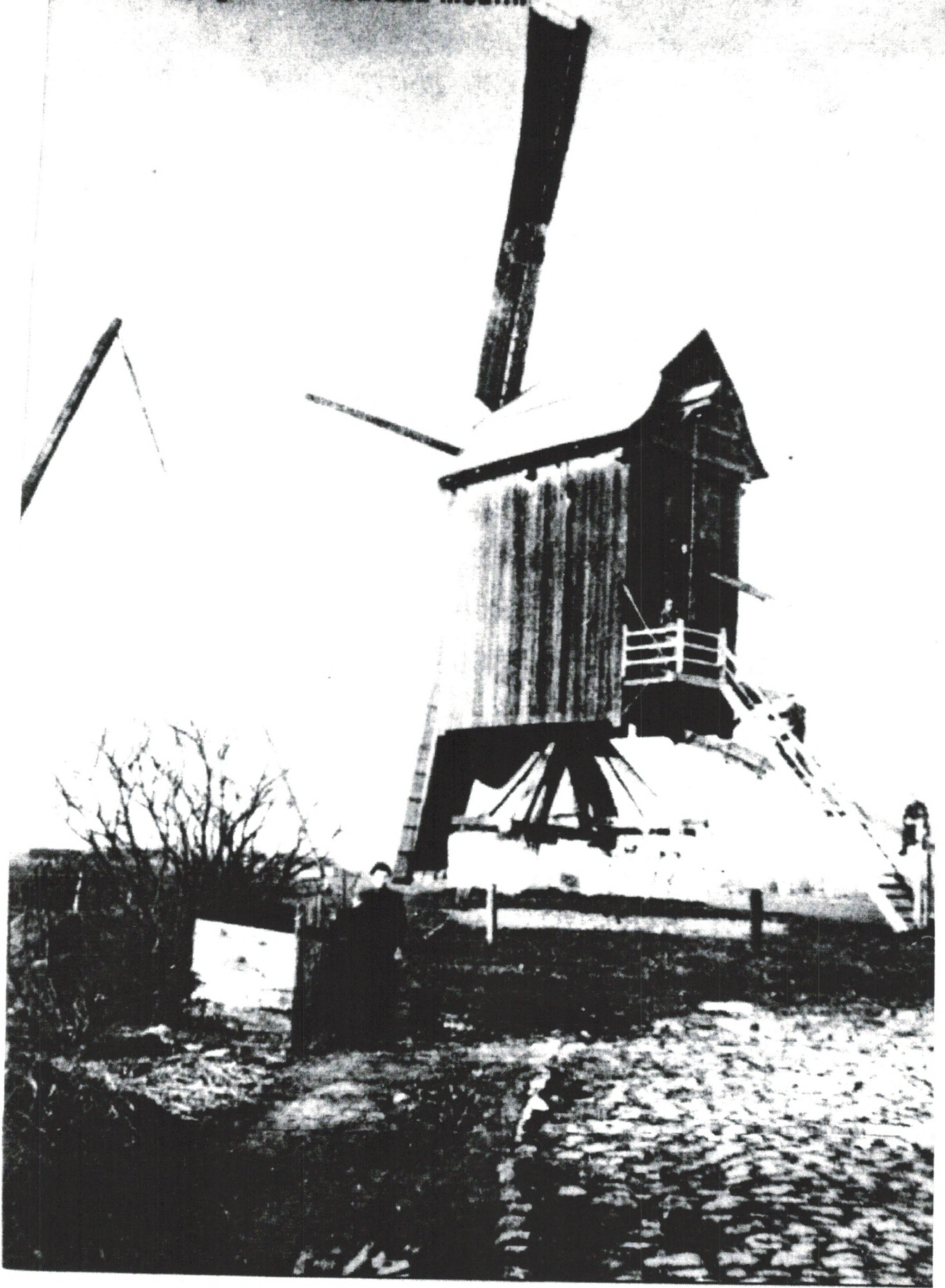
In 1863 werd de molen vergroot en op 26 november 1874 werd hij na het overlijden van Karel M. De Coppens de molen geerfd door zijn weduwe en haar kinderen. Twee jaar later werden er veranderingen aangebracht en wordt hij kadastraal alleen nog als woonhuis genoteerd.

Eppegem : 2 molens

1. Een houten graanwindmolen die reeds dateert van voor 1550 op het Molenveld of Molenhoek op kadastraal perceel B 17 genaamd : De oude molen. Bij hetbegin van het kadaster in 1834 was hoij eigendom van Vercaeren Lambert, die molenaar was te Elewijt en van Vercaeren Philip Marcel, die in 1842 eigenaar werd van de molen te Elewijt. Want op 12 december 1841 was de molen van Eppegem verkocht aan Joos Frans Vercaeren. Op 29 januari 1859 wordt Jan Frans Emmerechts door aankoop de nieuwe eigenaar. Lang heeft hij van zijn molen niet kunnen genieten, want nog dat zelfde jaar op 20 oktober 1859 moeten zijn weduwe en kinderen de molen verkopen aan ene Karel van Hoegaerden, fabrikant te Anderlecht. In 1885 erven zijn kinderen de molen, die in september gedynamiteert werd door het leger.

2. Eveneens een houten graanwindmolen "De nieuwe molen" genaamd die in 1855 opgebouwd werd op perceel D 156d op het kerkveld op de steenweg naar Grimbergen. De toelating was reeds bekomen op 25 januari 1849, maar het is de weduwe van Willem Beukelaers, die als eerste eigenares op het kadaster vermeld staat. De molen wordt dan overgelaten aan Jozef Napoleon Beukelaers. Op 18 juli 1877 wordt de molen verkocht aan Peter Jan Beukelaers en Willem Beukelaers. Na deling der goederen komt hij op 30 augustus 1892 op naam van Egied Beuckelaers, wiens weduwe hertrouwt met Spruyt. Dezen verkopen de molen op 20 september 1907 aan Jan Hendrik Emiel Seydlitz uit Mol, die hem op 13 oktober 1911 voortverkoopt aan Jan Baptist Piekaerts, een herbergier uit het dorp. Een jaar later werd deze molen afgebroken.

8 Epeghem. Nouveau moulin

Weerde.

Een watermolen, die reeds in 1242 zou vermeld zijn. In 1639 spreekt men zelfs van een dubbelmolen, waarvan de ene volmolen was en de andere het graan maalde. Ze bevonden zich op het Voorste Houwland op perceel C 112 en C 113. Bij het begin van het kadaster in 1834 was Hendrik Stielemans, de burgemeester van Weerde, de eigenaar. Op 2 november 1872 verkoopt hij de molen aan de weduwe van Jan Baptist Coenen, een molenaar van Zetrud-Lumay. Het ene deel wordt veranderd in een landelijk gebouw, terwijl het andere deel in 1881 beschreven staat als een molen, die aangedreven werd door stoom. In 1895 werd de stoommachine terug verwijderd en zo erven de kinderen op 14 april een graanwatermolen. In 1910 wordt na gedeeltelijke afbraak het gebouw kadastraal beschreven als een magazijn.

vervolgt...

Een verdwenen kasteel te Zemst: Malfiance, later Malfiante genoemd.¹

Een onderzoek voor de periode 1540-1796.

In het jaar 1596 veranderde in het centrum van Zemst gronden, gelegen naast het goed van Malfiance, van eigenaar. De Heren van Grimbergen hadden van het Godshuis van Oliveten deze goederen gekocht. In de akte werd zoals gebruikelijk melding gemaakt van de bezitters van de aanpalende goederen. Een van dezen waren de kinderen van Anthonis de Malfiance.²

Deze man, waarvan zich nog een zerksteen bevindt in de kerk van Sint-Jan was geboren te Saint-Omer in Frankrijk. Hij was reeds advocaat in de Grote Raad toen hij op 12 april 1540 het Mechels poorterschap verwierf.³ Op zijn zerksteen is zijn overlijdensjaar niet geheel meer leesbaar. Hij overleed in de zestiende eeuw. Zijn vrouw, Margrite Broude (of Rude), overleed in het jaar 1545 en ligt begraven in hetzelfde graf. Het wapenschild van beiden staat er mee op afgebeeld.⁴ Uit andere bronnen blijkt dat hij zich heer van Malfiance liet noemen doch zijn familienaam in feite Wallaert was.

Over de Malfiance vinden we vooral veel gegevens in de archieven van de Grote Raad van Mechelen. Deze archieven berusten in het Rijksarchief van Brussel.

Antonis De Malfiance verdedigde op 27 maart 1563 zijn dochters, Jacqueline en Marie Wallart, tot het bekomen van een nalatenschap van Martin Broude,

mogelijk zijn schoonvader, poorter van Arien aan de Leie, tegen het baljuwschap Arien aan de Leie, in de Grote Raad.⁵ Blijkens een andere zaak, eveneens over een nalatenschap met betrekking tot een rente op land in Artesië, in dezelfde instelling op 13 mei 1559 gevoerd, blijkt zijn dochter Jacqueline gehuwd te zijn met eveneens een advocaat in de Grote Raad, Jehan Carvin.⁶ In nog een ander proces in 1556 staat hij tegenover Filips Nigri, kanselier van de Orde van het Gulden Vlies, proost van Harelbeke, deken van Sint Goedele te Brussel, in verband met de uitvoerbaarheidverklaring van een rentebrief, gehypothekeerd op het land van de Voogdij van Terwaan.⁷ In 1568 koopt hij onroerende goederen ten noorden van Den Haag, waarover eveneens processen aan voorafgegaan zijn.⁸ Op 31 juli 1563 is er een zitting die direct betrekking heeft op land te Zemst. Hier ligt Antheunis de Malfiance senior samen met zijn zoon Anthuenis junior en zijn dochter Jacqueline, in proces tegen Aert Papegay, poorter van Mechelen. Papegay vorderde de

¹ Malfiance is een gehucht van Fauquembergues, een plaats op 15 kilometer ten zuidwesten van Saint-Omer. De *Dictionnaire du Pas de Calais*, p. 175 vermeldt volgende uitleg over deze plaats: *Le fief de Malfiance du Saint Crucifix. Terrier de la Seigneurie de Wandonne... 1698 Malfiance, château, Maillart... En 1739, Pierre de Vitry était seigneur de cette terre, ancien fief de la seigneurie de Wandonne, qui fut érigé en marquisat, en faveur de la famille de Dion de Wandonne, peu de temps avant la Révolution de 1789. De familie de Dion stamt uit Brabant en zwierf uit naar Artesië. Armorial général et nobiliaire français, n° 49, t. XIII, fasc. 1, pp. 8-24.*

² Stadsarchief Mechelen (SAM), OCMW, 9228, p. 5.

³ M. KOCKEN. *De gekochte poorters van Mechelen*. Handzame, 1975, p. 306, nr. 4441. *Mr. Walnut (of Walnee) Antoine, zn. van Jacobus, ... van Sint Omer*.

⁴ *Verzameling der Graf- en Gedenkschriften van de provincie Antwerpen, deel 8, Antwerpen, 1903, p. 452.*

⁵ Prof. Mr. J.TH. DE SMIDT. *Chronologische lijsten van de Geëxtendeerde Sententiën berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen*, V, 1551-1563, p. 1563, nr. 3110.

⁶ *Ibidem*, nr. 2644.

⁷ *Ibidem*, nr. 2248.

⁸ *Ibidem*, VI, nr. 3661.

levering van land te Zemst, alsmede de bijbehorende eigendomspapieren door hem verworven bij openbare verkoop. De Malfiance senior beriep zich op het naastingsrecht ten behoeve van zijn twee minderjarige zoons Bouduin en Philips. Schoonzoon Jan Carvin werd veroordeeld zijn deel te leveren. De naasting werd erkend doch De Malfiance werd veroordeeld Papegay schadeloos te stellen, alsmede de eigendomspapieren te leveren.⁹

In 1571 ligt zoon Baudouin de Malfiance in proces tegen een zekere Isabeau de la Fulgere, dochter van Bonne de Herlin. Isabeau is de dochter van de zuster van Adolf de Herlin, heer van Malfiance. Zij vordert de erkenning als dien erfgenaam om zich alsnog als opposant te kunnen melden tegen de openbare verkoop van de heerlijkheid en voogdij van Terwaan. Tijdens haar afwezigheid had Antoine Wallaert die zich de Malfiance noemt, de heerlijkheid namens zijn toen minderjarige zoon laten verheffen, stellend dat hij de naaste verwant was, gezien het feit dat zijn grootmoeder en die van Adolf de Herlin zusters waren. De eis werd toegewezen.¹⁰

In 1565 komt hij nog steeds voor in processtukken.¹¹ Zoon Boudewijn komt eveneens voor in de oudste notarisregisters van Mechelen in verband met een geschil over bomen, waarbij een aantal getuigen optraden.¹² Te Zemst bezat hij een hoeve, gepacht door Ambrosius Van den Bloke. Ze telde 12 bunderen in omvang. Verder bezat hij nog 3 bunder bos, een boomgaard, gehuurd door Anna Meerts, en een beemd gehuurd door Gielis Van Steenwinckele.¹³

Het kasteel zelf kwam in 1656 in het bezit van een zekere Jacobus Van Battel, een priester.¹⁴ Deze verkocht het in 1685 voor 400 gulden door aan Jan De Boeck, de koster van Zemst.¹⁵ In 1656 zou het goed 7 dagwand beslaan hebben. Het grensde aan het huis van de drossaard Loerants en het *hooijmaekers bogaert*. Het huis van de drossaard Loerants stond zeer waarschijnlijk op de plaats waar nu het huis op de hoek van de Kloosterstraat en de Steenweg staat, met zijn eigenaardige "stand". Het is de vroegere brouwerij en drankgelegenheid *Den Hert*.

In 1687 waren de grenzen de boomgaard van de familie Cuytens, Gillis Van den Heuvel, de Kerkweg, nu Stationstraat en Jan Pisseels met de weduwe Gaspar Verhaeren.¹⁶ In hetzelfde jaar verkocht de koster het kasteel aan Robert Pales of Phales, licentiaat in de rechten, en zijn vrouw Maria Baltina de Neuport als "een *casteel met appendentien en dependentien te Zemst genaamd malfisant*".¹⁷ Als grenzen werden vermeld: Gillis Van Heuvel, de Kerkweg, Peeter Coenegras, Jan Pisseels, de weduwe Gaspar Verhaeren en het *hooijmaeckers bogaert*.

In 1709 verkoopt een zekere Charles Amand Phales het goed terug aan de vorige eigenaar Jan De Boeck, de koster. Deze Charles is mogelijk is de zoon van Robert Phales en zou het goed misschien geerfd kunnen hebben na een mogelijke dood van Robert. Bij een telling gehouden in 1702 te Zemst wordt Phales niet getaxeerd omdat hij verklaart een militair te zijn.¹⁸ De akte van verkoop werd opgesteld te Luik door een plaatselijk notaris. De omliggende goederen zijn niet veranderd ten opzichte van 1687, bij de vorige verkoop.¹⁹

⁹ *Ibidem*, 3143.

¹⁰ *Ibidem*, 4059.

¹¹ *Ibidem*, 3311.

¹² G. ROGEMAN. *Notaris de Hondecoutere, oudste Mechelse notaris*. P. 26, r. 347; SAM, dezelfde notaris, f° 587, 11-1-1564.

¹³ SAM, OCMW 9237, 96v-97v.

¹⁴ SAM, OCMW 9329, 26-1-1656.

¹⁵ SAM, OCMW 9229, 64v-65v, 28-3-1685.

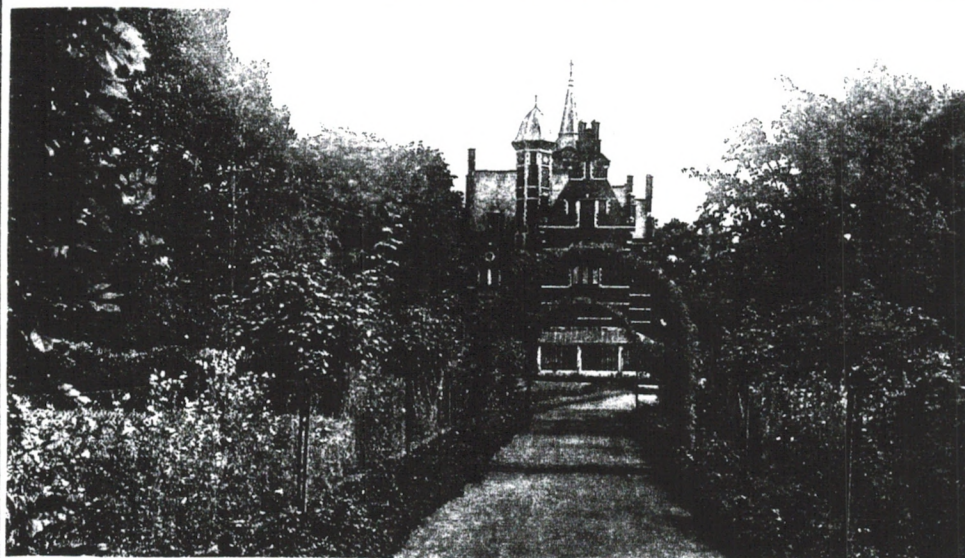
¹⁶ SAM, OCMW 9229, 79r-80v, 29-4-1687.

¹⁷ SAM, OCMW 9229, 83v-84v, 6-8-1687.

¹⁸ Algemeen Rijksarchief Brussel: Archeion-parameters: Inventarisnummer: T 104/2, nummer in inventaris: 392, specificatie: 392/1.

¹⁹ SAM, OCMW 9231, 64r-65v, 13-7-1712 Zie ook nots. Charles Frerart (Luik) dd. 1-7-1710.

Tijdens de jaren 1709-1713 moet de koster het kasteel hebben doorverkocht aan een zekere Anna Catharina Van Cauwenberge, dochter van Gielis, griffier van de parochie Zemst, en zijn vrouw Joanna Catharina Ring, want in de registers staat dat zij in 1713 het goed op haar beurt verkocht voor 1200 gulden aan Niclaes Van Veltum en zijn vrouw Geertruijt Van den Velde.

Kasteel Malfiante: vooraanzicht van de inrit

Het wordt alsdan beschreven als een omwaterd stenen met hof, grond, toebehoorten en een erf. De namen van de buurtbewoners waren inmiddels wat gewijzigd: Gillis Coenegras, Carel Denies met de weduwe Verhaeren, de weduwe Michiel Franssens nu gehuwd met Rombout Van Haecht²⁰, Merten Van Dam en Peeter De Neef met Jan De Groof²¹

In 1734 verkopen Peeter Van Veltom, Maria Van Veltom, weduwe Jan Lefebure (schepen te Mechelen), Anna Catharina Van Veltum en haar man-voogd Judocus Van Lier, Isabella Van Veltum, begijn op het Groot Begijnhof te Mechelen, Joanna Margareta Van Veltum en haar man-voogd Jan Frans Brion, Theresia Van Veltum en haar man Andreas Marteleux en Peeter Van Veltum en Carolus Bigée als voogden over de drie minderjarige kinderen van de voornoemde Maria Van Veltum, aan Theresia Walschaerts (als command van Antonius Melaert en Hubert Antonius Herman, drossaert van Humbeek), het huis (een omwaterd huis van plaisantie met hof, schuur, stalling en land daar aan gelegen te Zemst in het dorp tegen de weg leidend naar de kerk, 3 dagwand, genaamd *het Casteeltien often Malfiante*) + land genaamd *den duijvemorter*. De verkoopsom enkel van het kasteel bedroeg 2624 gulden.²² Hun vader was zoals eerder vermeld Nicolaes Van Veltum. Hij was eerst gehuwd met Gertrudis Van de Velde. Na haar overlijden herhuwde hij Catharina De Winter, weduwe van Michiel Van Coolem, koopman en schipper te Mechelen, met wie zij vier dochters had. Deze overleed voor 21-4-1717. Zijn sterfhuis bestond uit meerdere partijen land, enkele huizen en een kwart van een vleesbank. Nicolaes bezat benevens land te Zemst, te Mechelen eveneens de helft van twee huizen: *Hemelrijck* en *De Keirsse*. Hij sloot een huwelijkscontract met zijn tweede vrouw voor notaris Jan Neeffs op 9-8-1716. Verder zijn er van hem nog contracten bij notaris P. Broers dd. 27-1-1725 en 4-5-1728. Hij overleed vóór 1733. Het huwelijkscontract dat hij afsloot in

²⁰ Dit is het huis *Den Hert*.

²¹ SAM, OCMW 9231, 87v-90r, 31-7-1713, Zie nots. Guill. Keijaerts dd. 31-7-1713.

²² SAM, OCMW 9233, 258v-264r, 23-7-1734.

1716 was er één met zijn tweede vrouw. Van zijn eerste vrouw had hij reeds zeven minderjarige kinderen, vijf dochters en twee zonen.²³

In 1779 verkochten²⁴ Josephus H.M. Van den Bossche, meier van het district der stad

Kasteel Malfiante weinige tijd voor de afbraak

Mechelen, advocaat in de Grote Raad, en zijn vrouw Maria Theresia Nelis het huis aan de heer vicomte De Becker, Directeur-Generaal van de posterijen van de Oostenrijkse Nederlanden en *geheijmen raedt van sijn hoogheijt den Prince van La Tour ende Tassis*, en zijn gevolg (een omwaterd huis van *plaisantie* met de hovingen, fruitbomen en toebehoren, *tot dien benedenhof, huysingen van den castellijn ende schueren met hofken*, gelegen te Zemst bij de kerk, komende tegen de weg lijdende naar de kerk, genaamd het *casteeltien van malfiante*, ongeveer 3 dagwanden groot, grenzende aan Jan Baptist Van Haecht²⁵, ten tweede het goed der verkopers *langswaer in de vijver moet blijven 10 voeten erve*, ten derde de heer Parceval, ten vierde de voormelde straat,

ten vijfde de weduwe Vercammen met Francis Van der Elst en ten zesde het goed der verkopers langswaar insgelijks *in de vijver moet blijven 10 voeten erve*). De verkoop moest verder nog passeren via *den particulieren leenhove des prinsbisdomme van Grimbergen*. De koopsom bedroeg 5840 gulden. Er zou over dit goed nog een goedenis gepasseerd zijn voor *stadthouder ende leenmannen van den particulieren leenhove des Prinsdomme van Grimbergen* dd. 12-1-1743.²⁶ J.H.M. Van den Bossche, zoon van Horatius en Magdalena Van de Wal, en Maria T. Nelis huwden te Mechelen op 3-5-1762. Zij overleed te Mechelen op 1-3-1795. Hij overleed te Mechelen op 8-7-1814, op 77,5 jarige leeftijd. Hij was burgemeester en schepen van Mechelen geweest* Hij was ook verbonden aan het Godshuis van Oliveten, want hij overhandigde meermaals rekeningen van deze instelling aan de prior van dit godshuis.²⁷ Hun zoon Jozef Van de Bossche wou in het huwelijk treden met de slechts 14-jarige (!) Maria Van Nieuwenhuysen, dochter van de hoedenkoopman Henri, nadat hij haar had verleid. Haar ouders verzetten zich hiertegen, doch zij wou zich onder de bescherming van de wet stellen door op 6 brumaire VI naar het klooster van de Ursulinnen te Antwerpen te gaan. De Mechelse vrederechter Jan Baptist Olivier had dit zo beslist. Verder bepaalde hij dat de "verleider" haar vijf maal per decade, tegen de wil van haar vader, zou kunnen ontmoeten, in het bijzijn van twee meisjes van de gezegde instelling. Deze rechterlijke beslissing werd op 23 brumaire VI teniet gedaan en het meisje ging terug naar haar ouders.²⁸ Tenslotte huwde zij toch, zij het pas een paar jaar later op 18 nivose IX. Ook toen was zij nog maar 17 jaar en vijf

²³ SAM, Weeskamer: 140, p. 18v, 6-3-1733; 124, p. 45v, 21-4-1717; 140, p. 50, 9-6-1733. Notariaat: 1313, 9-8-1716; 303, 27-1-1725; 306, 4-5-1728.

²⁴ SAM, OCMW 9236, 57r-61r, 22-3-1779.

²⁵ Het huis *Den Hert*.

²⁶ Zie ook ARAB, Notaris G. Vermeiren, 4-10-1774.

²⁷ V. HERMANS. *Inventaire des archives de la ville de Malines*. Deel VIII, p. 183.

²⁸ SAM, Weeskamer 203, f° 182 & 185.

maanden. Als getuige bij dit huwelijk was eveneens Constantinus Josephus van de Nieuwenhuysen aanwezig, haar oom, ook hoedenfabrikant. Hij was de rijkste man van Mechelen, zeker in 1814 en voordien waarschijnlijk ook. De hele familie werd steenrijk in enkele decennia door beleggingen, aankopen en verkopen en, natuurlijk, de hoedenhandel. Vader Hendrik had zijn hoedenmanufactuur gevestigd in het huis De Koning van Spanje aan de Oude Brusselstraat.²⁹ Jozef A. Van den Bossche, advocaat (1808) of homme de la loi (1803) woonde vóór de dood van zijn vader, toen rentenier, bij deze laatste bij in met zijn vrouw, met name in de Peperstraat (wijk E, 282). Zij hadden hier een meid.³⁰ Zij hadden hun gezin toen reeds uitgebreid met een aantal nakomelingen. Maria Van den Nieuwenhuysen woonde vóór haar dood als weduwe in de Kerhofstraat en was herhuwd met een veel jongere man, eveneens een rentenier van beroep.³¹

De verkoop van het kasteel vloeide voort uit een deling aangegaan voor nots. J.J. Wijndrickx te Mechelen op 26 mei 1763. Hierin werden goederen verdeeld tussen de drie kinderen van de overleden heer Cornelius Nelis, advocaat in de Grote Raad en griffier van de landen van het prinsdom van Grimbergen. Hij was geboren te Wiekevorst en te Mechelen op 25-5-1734 gehuwd met Maria Theresia Walschaerts. Zij overleden beiden te Mechelen, hij op 7-7-1749, zij op 11-5-1747. Van hen waren er nog twee kinderen betrokken in deze deling

Kasteel Malfiante: detail

zijnde Cornelius Franciscus Nelis³² (°Mechelen 5-6-1736), president van het *collegie der provincie* van Mechelen te Leuven, filosoof, geleerde en historicus, en Dominicus Josephus Hijacintus Nelis (°Mechelen 3-1-1738), licentiaat en professor in de rechten aan de universiteit van Leuven.³³

In hetzelfde jaar 1779 verkoopt De vrouwe douariere vicomtesse De Becker, Baronesse Van Schacht het kasteel Malfiance aan Antonius Franciscus Morissens, priester in het godshuis van Oliveten te Mechelen. Hij werd geboren te Mechelen op 14-9-1740 en was de zoon van Antonius en van Isabella Govaerts. Hij overleed te Mechelen in zijn woonhuis in de

Beggaardenstraat (wijk A nr. 598) op 12-3-1829. Getuige bij zijn overlijdens akte was zijn neef Constantinus Josephus Morissens, particulier. De verkoopprijs bedroeg 5775 gulden maar

²⁹ L.F.W. ADRIAENSSEN. *De Mechelse hoedenmanufactuur Van den Nieuwenhuysen (1704-1826). Barensweeën van een familiekapitaal.* In: K.K.O.L.K.M., dl. 90, 1986, 1ste aflevering, pp. 177-209.

³⁰ Ida Tirions, keukenmeid, 24 jaar in 1803 en later Marie Van Calster, 22 jaar in 1813. Zie SAM, Bevolkingsregisters Mechelen 1803, 1808 en 1813, telkens huis E282.

³¹ SAM, Bevolkingsregisters Mechelen, 1846, E20².

³² *Biographie Nationale de Belgique*, t. 15, 1899, k. 568-583.

³³ SAM, Notariaat 2080, 26-5-1763.

hierin was nog een klein huisje betrokken, aan het kasteel gelegen. De douarière was gehuwd met Alexandre Vicomte De Becker en zij hadden een zoon met dezelfde voornaam.³⁴

In 1792 verkoopt Antonius Morissens voor 11.200 gulden aan Maria Theresia Eliaers, ongehuwd, "het Kasteelje van Malfiante met hovingen, benedenhovingen, gronden en toebehoorten, ter grootte van 3 dagwand, palende Jan Baptist Van Haecht, de heren kanuniken Zellaer, heer Van den Bossche, de straat en N. Peeters, en een huis aan de Steenweg in de buurt van de kerk, land, hof en meubelen, alles gelegen in het centrum van Zemst". Deze koopsom van 11200 gulden omvatte nog andere goederen. Indien de koopster zou overlijden komt het goed aan Henricus Christianus De Blaesveldt, *meester der requesten* van het huis van Zijne Majesteit de keizer en de Koning, *raedt* in de Grote Raad en procureur-generaal. Het hof van het kasteel had langs de oostzijde een gracht. Hiertegen grensde de hof het huis *den Hert*. In de verkoop waren ook nog roerende goederen, begrepen bij het kasteel, zoals *boiseringen*, ingemaakte schapraaien, schilderijen, gordijnen, *bekleetsel der schouwe met opstaende beeld verbeldende den tijd alsoo fruyt als andere boomen in de hovingen, de haegen, arbusten soo degene in potten als andere, den theater voor de selve, alle de latwerkerken met de peeterstaelen, den chineeschen tempel in de Engelschen hof, alle de figuren ornamenten ende arckades, de broijkasten, bloemen, houten schutsels, alle de gereedschappen dienende tot de hovinghen, alle den vis, de viskisten met alle de netten, het groot geschildert hendekot*. Bijgevoegd is nog een exacte inventaris van o.a. de planten zoals de clapsus van Gibraltar, gerarium livigutrum, ceder, oliander, enz... Van de schilderijen is er één die de keizerin Maria Theresia afbeeldt en één de keizer.³⁵

Volgens interpretatie van een bepaalde kaart gemaakt op het einde van de 16de eeuw door J. Verbesselt zou het kasteel er anders uitgezien hebben in deze eeuw. Deze geschiedschrijver voegt er nog aan toe dat het gebouw een motte heeft opgevolgd, die de toegang tot de wegen beheerste. Zij beheerste de samenloop van de oude heerbanen vóór ze over de Zenne trokken op het geografisch aangeduide hoogtepunt van 14 meter, het hoogste in de streek. Deze motte zou hertogelijk goed geweest zijn. De Leibeek liep er, in tegenstelling tot nu, tijdens de 16de eeuw langs heen en stond in verbinding met de omwatering van de motte. Aan de grens van de tegenwoordige Kloosterstraat en de Steenweg stond ook een ophaalkraan. Hier loste men schepen in de tijd voor en kort na het graven van de Willebroekse Vaart.³⁶

M. Alcide

³⁴ SAM, OCMW 9236, 61v-66r, 22-3-1779. Zie nots. G. Vermeiren dd. 4-10-1774 & procuratie voor de stadhouder en leenmannen van het land van Grimbergen dd. 11-11-1774.

³⁵ SAM, notariaat 1146, nots. P.J. Leclerck dd. 30-11-1791; OCMW 9236, 250v-257r, 20-4-1792.

³⁶ J. VERBESSELT. *Het Parochiewezen in Brabant*. Dl. X, p. 193.

EIGEN PORTRET
Windsor Castle.

Een zelfportret geschilderd 1625/1627.

Pieter-Paul Rubens

(1578-1640)

Vanderbeken Colette
september '95.

De voorouders van Rubens behoorden tot een kring van welgestelde kooplieden en stonden dicht tegen de magistratuur omdat Jean Rubens daarbij zou behoren.

De geslachtslijst vangt aan, einde van de 15de eeuw, in Brugge. In Antwerpen heeft men twee generaties kruidenhandelaars.

De IV generatie met Jean Rubens als advocaat en schepen van Antwerpen. Als aanhanger van de hervorming ontvluchtte hij in 1567 de vervolgingen van de door de Spaanse koning aangestelde hertog van Alva.

Pierre Robyns, lakenhandelaar te Brugge

x

Agnes Lans

Pierre Rubbens, drogist en specerijenhandelaar te Antwerpen

x

Marguerite van Looveren

Barthelemy Rubbens, drogist en specerijenhandelaar

x

Barbe Arents alias Spierinck

dochter van Lambert Arents, heer van Middelswaele en van Boutersem, schepen van de stad Mechelen (1516-1517), stadshouder van het feodale hof van Mechelen (1521-1524). Hij was gehuwd met Catherine Bisscot, dame van Boutersem.

Jean Ruebens, dokter in de rechten aan de universiteit te Rome (1554), advocaat en raadsheer, schepen van de stad Antwerpen (1562-1568), juridisch raadsheer van Anna de Saxe, prinses van Oranje.

° Antwerpen 13/3/1530 + Keulen 1/3/1587

x Antwerpen St Jacob 29/11/1561

Maria Pijpelinx,

° Antwerpen 20/3/1538 + Antwerpen 19/10/1608

dochter van Henri Pijpe alias Pijpelinx.

x te Hasselt en van Claire de Touion alias Colyns.

Hendrik Pypelinckx was tapijtenhandelaar, hij werd op 8 augustus 1544 in de Vierschaar, als binnenpoorter van Antwerpen ontvangen. Op 24 november 1545 kocht hij het huis St-Arnoldus op de Meir.

Philips II is de aanhoudende oproeren in de Nederlanden beu; Hij zond een van de onverzoenlijkste vertegenwoordigers, de hertog van Alva naar de Nederlanden.

Op 22/8/1567 is hij in Brussel aangekomen, vergezeld van 10.000 man sterke elitetroepen.

Drieduizend soldaten werden naar Antwerpen gestuurd. Hij greep in met harde hand, een

inquisitieraad werd ingesteld, honderden werden gearresteerd. Vele executies werden uitgevoerd.

Sinds 1566 stond Jean Ruebens reeds als calvinist opgeschreven. Hij werd verraden door de Franse minderbroeder Jean Porthèse en aangegeven als "eerste raadgever en hevigste aanhanger van het dogma der calvinisten in de Nederlanden".

Op 1 oktober 1568 vluchtte Jean Ruebens met zijn gezin naar Keulen waar reeds een Antwerpse colonie gevestigd was.

Hij stond als verdachte te Keulen aangetekend en men schreef over hem : eens in de handen der Nassau's, doet de Antwerpse jurist, in zijn brieven, al zijn voorliefde voor de leerstelsels van Luther, Melanchton, Calvin, Bucerus en Brentius en andere hervormers uitschijnen. Op 17 juli 1571 schreef hij aan zijn vrouw Maria Pypelincx, *"ick recommandere u de sermoonen dye Luther ghepredickt heeft op het 14,15,16,17 Capp. van S. Jehans Evang.; ghij sult se vinden onder sijn boeken; ghij sult daer grooten troost inne vinden; wilt se lesen om mijnentwille"* aangaande de "religie" zo schreef hij in zijn brief van 21 januari 1573 waarin hij zijn vrouw aanraadde naar Antwerpen te vertrekken : *"ghij daeromme uyten lande niet en syt geweken, maer om my te volghen, ende dat ghij noijt u an der kercke onderworpen en hebt geweest, soo sult ghij te lichter ghedispenseert sijn; ghij weet hoe dat ghij u ghehouden hebt hier voermaals. Het is t'Antwerpen goed doen, de stat ende kercken sijn groot; als ghij ennighe afgoderijen ziet, doet soe Jeremias den ghevanghene van Babillonien. Ghij vint t'Antwerpen altijd dije het Sacrament onder twee ghedanten administreren; de predicatien en kunnen u niet besmetten; voorts in huys sult ghij de postille van Luther lesen ende den huysboeck van Bulinger, ende voorts Godt bidden...."*

Hij onderhield er een intieme relatie met Anna van Saksen, waaruit Christine de Diez geboren werd op 22/8/1571. Willem de Zwijger, tweede echtgenoot van Anna van Saksen liet Jean Ruebens aanhouden en hij werd opgesloten in het kasteel van Dillenburg. Op 10 mei 1573, werd hij door toedoen van zijn bewonderswaardige en geduldige echtgenote Maria Pypelincx, zo werd zij beschreven, onder borgtocht van 6000 thalers vrijgelaten maar hij moest zich vestigen, onder toezicht, te Siegen in de "rue du Bourg", een weg die het kasteel en de kerk verbond. In 1578 verhuisde het gezin naar Keulen.

Begin 1589, kwam Maria Pypelincx weduwe Jean Ruebens met haar kinderen opnieuw naar Antwerpen wonen. Ze vestigde zich op de Meir in een huis van haar familie, het huis "Sint-Arnold". In 1601 verkocht ze het huis om uit onverdeeldheid te treden en tot aan haar dood (+ 15/11/1608) woonde ze in de Kloosterstraat.

De ouders van Pieter-Paul Rubens kregen zeven kinderen:

1. *Jan Baptiste* dit Hansken, ° Antwerpen 1562, + na 1601. Er is heel weinig geweten over de oudste zoon. Men beweert dat hij schilderde en dat hij in 1586 uitweek naar Italië.
2. *Blandina* ° Antwerpen 12 mei 1564 + 23 april 1606. Ze huwde in de St-Jacobskerk te Antwerpen op 25 augustus 1590 met Simeon du Parcq, heer van Beaudimont en Bois d'Arquennes. Door zijn tweede huwelijk met Jeanne Vivien, dame d'Aubechies-sous-Silly werd hij heer van Aubechies, baljuw d'Ecaussinnes-d'Enghien, d'Arquennes en Ecaussinnes-Lalaing, ontvanger d'Arquennes en Ecaussinnes-Lalaing.

3. *Clara* ° Antwerpen 17 november 1565 + Lier 25/9/1580.

4. *Hendrik* ° Antwerpen 1567 + Keulen 1583

5. *Philips* ° Keulen 27 april 1574 + Antwerpen 24 augustus 1611. Dokter in de rechten aan de universiteit van Rome (1603) na zijn studies komt hij terecht bij Justius Lipsius te Leuven. Hij was tevens archeoloog en philoloog, privaat bibliotekaris van kardinaal Ascanio Colonna, hij was poorter en secretaris van de stad Antwerpen. Omdat hij vreemdeling was moest hij zich tot poorter laten benoemen om het ambt van stadsekretaris te kunnen uitoefenen. "*XIII januari 1609- Meester Philips Rubens, janssone, geboren van Coelen*".

Hij huwde met Maria de Moy op 26 maart 1609. Ze was de dochter van Hendrik de Moy, burger, archivaris en van Clara van Gulick.

Hun kinderen:

- *Clara* ° 4/4/1610 + 30/10/1678, gehuwd te Antwerpen met Georgius de Sweert, licentiaat in de rechten en secretaris van de stad Antwerpen, zoon van Josse de Sweert en Catherine de Ayala.

- *Philips* ° 11/9/1611 + 5/10/1678. Schepen (1642/1648) en secretaris van Antwerpen (1648). Hij werd geboren enkele maanden na het overlijden van zijn vader.

6. ***Pieter-Paul, ° Siegen 28 juni 1577 + 1640*** ***de meester van de vlaamse schilderkunst.***

Over de geboorteplaats van Pieter Paul Rubens werd al veel geschreven. Het opstellen van een geboorteakte werd pas bij de Franse revolutie ingevoerd. Alleen de roomsgezinden uit die tijd hadden een doopakte. Kwam zijn moeder Maria Pypelincx in Antwerpen bevallen? Pieter Paul Rubens was poorter van Antwerpen. Hij kon die titel alleen bekomen door in Antwerpen geboren te zijn, te verkrijgen of te kopen. Nochtans de pootersboeken zijn volledig en met zorg gehouden en nergens vindt men de naam van Pieter Paul dat hij de titel zou gekocht hebben. Wel zijn broer Philips, hij kreeg het poorterschap door bijzondere voorspraak van de Antwerpse Magistraten op 28 april 1607 "*de brabanisatie of naturalisatie in Brabant, en bij collegiaal besluit van 14 januari 1609 het recht der poorterij*".

7. *Barthelemy*, ° Keulen 1580 + Keulen 1581

In 1589, Pieter-Paul was 12 jaar als hij les ging volgen in de latijnse school van Rombaut Verdonck, hij werd er bevriend met Baltazar Moretus, kleinzoon van drukker Christoffel Plantin. Vanaf 1591 werd hij schildknaap van gravin de Lalaing te Schorisse en nadien leerling van schilder Tobias Verhaecht.

Vanaf 1591 ging hij in leer bij Adam van Noort en Otto Vaenius. In 1598 werd hij opgenomen als Meester in de Sint-Lucasgilde, een artistencorporatie.

Hij werd wereldreiziger vanaf 1600. Hij verbleef in Italië waar hij in dienst trad van de hertog van Mantua. Hij bezocht de grote kunststeden en bestudeerde er de antieken, de Renaissance-meesters, zowel als de eigentijdse Italiaanse kunstenaars.

In 1603 reisde hij naar Spanje, belast met een diplomatieke opdracht van de hertog van Mantua. Hij bewonderde er de talrijke werken van Titiaan waarvan hij er verscheidene kopieerde.

Dit dubbelportret werd geschilderd rond 1609, het jaar dat Rubens huwde met Isabelle Brand. Waarschijnlijk hun huwelijksportret.

RUBENS EN ISABELLA BRAND

Pinacothek, München.

ISABELLE BRAND °1620/+1625

In de brief van 15 juli 1626, gericht aan Pierre Dupuy, schreef Rubens :

"Ik heb in haar een uitnemende levensgezellin verloren... want zij had geen van de fouten eigen aan haar geslacht."

ALBERT EN NICOLAAS RUBENS
Verzameling Liechtenstein, Weenen.

Op 23 september 1609 kreeg hij de titel van hofschilder van de aartshertog en aartshertogin Albrecht en Isabella.

Pieter-Paul Rubens huwde in de St-Michielsabdij te Antwerpen op 3 oktober 1609 met Isabelle Brant ° Antwerpen 20/10/1591 + Antwerpen 20/6/1626. Ze was de dochter van Jean Brant, humanist en rechtsgeleerde, meester in de letteren aan de Leuvense universiteit, advocaat te Brussel (1585-1590), secretaris en schepen van de stad Antwerpen, en van Clara de Moy.

Hij kocht een huis in Antwerpen "de Wapper" genaamd, in 1611 werden de verbouwingen aangevat ze duurden zeven jaar.

De uitvoering was weelderig. Hij volgde de stijl zoals in de paleizen van Genua. Een binnenkoer was afgesloten met een portiek van drie bogen, versierd met beeldhouwwerken. Ze verbonden zijn schildersatelier met het woonhuis. Op het einde van de hof werd een barok paviljoen opgetrokken.

Voor het paleis van Luxemburg te Parijs schilderde hij in 1622 "La vie de Marie de Médicis". Terug in Antwerpen, schreef hij in 1623 zijn eerste politieke brief aan kanselier Pecquius van Brabant. Op 5 juni 1624 werd hij in de edelstand verheven door Philip IV van Spanje. Van 1625 tot 1631 gingen zijn reizen van Antwerpen naar Parijs, Brussel, Duinkerke, Calais, Madrid, Londen enz... Het Hof van Ursel in Ekeren werd door Pieter-Paul aangekocht op 29 mei 1627. Hij liet er verbouwingen uitvoeren. In 1628 werd Pieter-Paul door de aartshertogin Isabelle op missie gestuurd naar Philippe IV in Madrid. Door Karel de 1ste werd Rubens op 21 februari 1630 tot ridder geslagen.

Helene Fourment, die zijn tweede vrouw zou worden, werd in de St-Jacobskerk gedoopt op 7 april 1614. Haar vader was tapijtenhandelaar Daniel Fourment en haar moeder Clara Brant, schoonzus van Pieter-Paul Rubens. Wanneer hij diplomatieke reizen maakte, verbleven zijn kinderen uit zijn eerste huwelijk bij de Fourments.

Helene, was zestien jaar toen Pieter-Paul haar de hand vroeg. Ze huwden op 6 december 1630. Door haar huwelijk kwam ze terecht in een wereld van edelen, machthebbers, rijkdom en weelde.

Op 14/9/1629 - 's Hertogenbos had zich overgegeven aan de Hollanders. De infante had een wapenstilstand aangeboden door bemiddeling van Rubens, maar Parijs had Den Haag aangespoord om de oorlog tot het uiterste door te zetten om Spanje te verpletteren en België te verdelen. Maar de infante was gebonden aan een uitzichtloos bondgenootschap met Madrid en ze deed nogmaals een beroep op Rubens om tussen beide te komen.

Op het einde van het jaar 1633 nam hij in Den Haag deel aan de onderhandelingen met de Staten-Generaal der Nederlanden dat geleid werd door Philip-Charles, prins en graaf van Arenberg, en Jacques Boonen, aartsbisschop van Mechelen. De dood van de aartshertogin Isabelle, op 1 december 1633, maakte een einde aan de diplomatieke loopbaan van Rubens.

Zijn enige betrachting was een rustig leven te gaan leiden samen met zijn echtgenote, zijn kinderen en zijn penselen.

Helene Fourment wist haar echtgenoot te overtuigen om uit Antwerpen weg te gaan. Het was een Mechels advocaat die "Het Steen" te koop aanbood aan Pieter-Paul en Helene Fourment.

HELENE FOURMENT

Brief van 27 februari 1639 aan Philips IV van Spanje. "Ik heb een jonge vrouw getrouwd, van eerlijke maar burgerlijke ouders, ofschoon iedereen mij ervan trachtte te overtuigen een hofdame te huwen".

De aankoop van "Het Steen" heeft de themakeuze voor de schilderijen van de meester beïnvloed. Vanaf 1635-1636 schilderde Rubens naast portretten, verschillende landelijke taferelen, jachttaferelen, kermissen en volksfeesten waarin men niet zelden "het Steen" en zijn omgeving op de een of andere wijze ontdekt. Op zijn veelvuldige tochten omheen "Het Steen" leerde hij, als voor het eerst, het leven van de aan de aarde verknochte boeren kennen. Vol begrip zag hij hoe ze de zware dagtaak op de velden vervulden en 's avonds, bij zonsondergang, vermoeid doch voldaan naar de hoeve terugkeerden. Dit alles heeft hij in beeld gebracht.

Rubens overleed te Antwerpen op 30 mei 1640, amper 5 jaar na de verwerving van "Het Steen". Helene Fourment liet in de toegangspoort op de benedenverdieping een marmeren gedenkplaat aanbrengen ter nagedachtenis van haar echtgenoot. Helene Fourment hertrouwde in 1645 met de stadhouder en commissaris van zijne Majesteits Financiën, Jan Baptist van Broeckhoven.

De acht kinderen van Rubens.

1. *Clara-Serena* gedoopt in de St-Andrieskerk op 21 maart 1611, haar peter was haar oom Philip Rubens en als meter kreeg ze haar grootmoeder Clara de Moy. Ze overleed in 1623. In de succesie van haar grootvader Jean Brant vermeld men een schilderijtje van Clara-Serena Rubens.

2. *Jonkheer Albrecht Rubens*, de oudste zoon werd gedoopt in de St-Andrieskerk op 5 juni 1614. Zijn peter en meter zijn respectievelijk Juan de Silva, in naam van aartshertog Albrecht, en Clara de Moy zijn grootmoeder. Hij was archeoloog, schrijver en verwoed muntenverzamelaar, secretaris van de privéraad van de Koning van Spanje in Brussel. Op 3 januari 1641 huwde hij in de St-Jacobskerk met Clara del Monte dochter van Raymond del Monte, handelaar en van Suzanne Fourment, zuster van zijn latere stiefmoeder. Beide stierven op ongeveer een maand verschil, op 1 oktober 1657 en 25 november 1657.

Albrecht Rubens en Clara del Monte hadden vier kinderen waarvan een vroeg stierf. Oom Philip Rubens gelastte zich met de opvoeding van de jonge wezen.

* *Jonkvrouw Isabelle Rubens* huwde met Marc van der Vekene en Charles de Kervel.

* *Jonkvrouw Constance Rubens* huwde met Mathieu van Beughem.

* *Jonkheer Albrecht-Hyacinthus Rubens* werd gedoopt in de St-Gudulekerk te Brussel op 16 augustus 1645, hij overleed na gebeten te zijn door een hond op 11 september 1656.

* *Jonkvrouw Clara Rubens* huwde Juan bruggraaf de Alvarado y Bracamonte.

3. *Jonkheer Nikolaas Rubens*, de tweede zoon werd gedoopt in de St-Jacobskerk te Antwerpen op 23 maart 1618. Zijn peter was Andreas Pichenotti als vervanger van een edelman uit Genua, n.l. Nicolas Palavicini en meter Maria de Moy. Hij was kasteelheer van Hof ter Rameyden te Gestel (Berlaar) en eigenaar van het Hof ten Ursele in Ekeren. Hij huwde te Antwerpen in de St-Jacobskerk op 9 oktober 1640 met Constance Helman, geboren

Nadat Rubens in 1635 het landgoed had gekocht werd het zijn geliefkoosde verblijfplaats.

Landschap met het Steen te Elewijt, National Gallery, Londen

te Antwerpen op 22 augustus 1622 als dochter van Ferdinand Helman, schepen te Antwerpen en van Catherine van der Vekene.

Nicolas Rubens en Constance Helman kregen zeven kinderen.

* *Jonkvrouw Helene Rubens* huwde met Jean Baptiste Lunden.

* *Jonkheer Albert Rubens* huwde met Marie Catherine Vecqumans, heer van Rameyden, schepene van de stad Antwerpen (1669-1672). Hun huwelijk werd ingezegend in de St-Georgiuskerk op 25 januari 1671. Maria Catherine werd gedoopt in de kerk van O.L.Vrouw op 14 januari 1649. Ze was de dochter van jonkheer Jean Vecquemans, schepene en grootaalmoezenier van Antwerpen, geadeld in 1662, en van Catherine Lunden.

Ze kregen een dochter *Jonkvrouw Marie Constance Rubens*. Deze dochter huwde met jonkheer Alexandre Goubeau.

* *Jonkheer Philippe Rubens*, schepen en tweede burgemeester van de stad Antwerpen overleed te Antwerpen op 9 juni 1693.

* *Jonkheer Ferdinand Constantin Rubens* °Hof ter Rameyden te Gestel op 19 juni 1645 en op jonge leeftijd overleden.

* *Jonkheer Pieter Paul Rubens* °Hof ter Rameyden te Gestel op 7 augustus 1646, overleed op jeudige leeftijd.

* *Jonkheer Jean Rubens* huwde met Jonkvrouw Constance Cornelia Helman. Hij was heer van Waesbeke (1687) en van Berlaar (1687-1688), luitenant van het feodaal hof van Mechelen (1684), raadgever ontvanger van de domeinen van zijne majesteit te Brussel (1690). Hij werd geboren in het Hof ter Rameyden, Gestel op 15 april 1648 en huwde met zijn nicht jonkvrouw Constance Cornelia Helman, dame van Waesbeke dochter van Jerome, ridder, heer van Waesbeke, en van Cornelia Vecquemans.

Ze kregen 12 kinderen:

- *Jonkheer Jerome Rubens*, geestelijke onder de naam Ferdinand, hij was overste (corrector) bij de miniemen te Antwerpen.
- *Jonkvrouw Cornelia Rubens* huwde met burggraaf Honoré Henri van Eesbeeck alias van der Haeghen.
- *Jonkvrouw Marie Françoise Rubens* huwde in de kerk van O.L.Vrouw van de Finistere te Brussel op 5/8/1698 met François Lambillon.
- *Jonkvrouw Dorothee Rubens* gehuwd met jonkheer François Blanche.
- *Jonkheer Nicolas Rubens*
- *Jonkheer Therese Rubens* gehuwd met Eugene van der Dussen.
- *Jonkheer Philip Claude Rubens* + 1692
- *Jonkheer Philip Claude Rubens* + 1693
- *Jonkvrouw Marie Anne Rubens* gehuwd met Jacques Jean van Uffels, baron.
- *Jonkheer Joseph Constantin Rubens* + 1696.
- *Jonkvrouw Claire Rubens* (ze erfde Rameyden van haar moeder, Cornelia Helman)
- *Jonkheer Charles Rubens* + 1701."

Dit schilderij dateert uit 1636/1637 en stelt Rubens tweede vrouw voor, die de kleine Frans op haar schoot houdt, terwijl haar dochtertje Clara-Johanna tegen haar aanleunt.

HELENA FOURMENT MET HARE KINDEREN

Louvre, Parijs.

* *Jonkvrouw Marie Constance Rubens*, ° Hof ter Rameyden, Gestel, op 17 december 1649. Ze huwde in de St-Jacobskerk op 6 februari 1679 met baron Lambert Frederik van Bronckhorst, heer van Berlaar en kasteelheer van Gestel "Gestelhof". Hij was de zoon van Willem, baron van Bronckhorst (graafschap Zutphen, Gueldre) en van Julienne Catherine van Aebinga.

4. *Jonkvrouw Clara-Joanna Rubens* werd gedoopt op 18/1/1632, in de St-Jacobskerk. Haar peter en meter waren Joannes Brant en Clara Fourment. Ze huwde met Philip van Parijs, ridder van de heerlijkheid de Merxem, Dambrugge.

5. *Jonkheer Franciscus Rubens*, derde zoon van Pieter Paul, heer van 't Steen en d'Attenvoorde te Elewijt, schepen van Antwerpen (1659-1664), raadgever van de raad van Brabant (1664). Hij werd gedoopt in de St-Jacobskerk op 12 juli 1633. Zijn peter was François de Moncada, markies d'Aytona, raadgever van de aarsthertogin Isabella. Hij huwde te Antwerpen in dezelfde kerk op 27 februari 1661 met jonkvrouw Suzanne Gratienne Charles. Ze was de dochter van Jean Charles, edelman van het huis van de kardinaal prins don Ferdinand, schepen van Antwerpen, deken van de gilde, hoofdman van de poorterijen, van de politie, lid van de Peyscamer, en van jonkvrouw Isabelle Claire Roelants.

Frans Rubens en Suzanne Charles kregen vijf kinderen:

- * *Jonkheer Frans Nicolaas Rubens* huwde met jonkvrouw Barbe de Claer geboren te Nijvel op 19 december 1653, dochter van jonkheer François Robert, heer van Romby en groot g rondbezitter te Steenhuffel, generaal raadgever ontvanger van de domeinen van zijn majesteit van de staten van Brabant van het kwartier Nijvel.
 - *Jonkheer Frederik Ignatius Rubens*, benoemd door Philip V aan de zesde prebende als kannunik van St-Bavo te Gent. Geboren op 29/7/1701 te Mechelen, hij was slechts 19 jaar als hij overleed.
 - *Jonkheer Philip Rubens* ° 1683 + 1684
 - *Jonkheer Jean Alexander Rubens*, heer van "Ter Schrieck" raadgever en klerk van domeinen en financiën, lid van de St-Sebastiaansgilde van de stad Brugge. Gehuwd met Louise Marie van Leloz.
- * *Jonkheer Paul Rubens* + Brussel St- Gudule 2/7/1667
- * *Jonkvrouw Marie Philippine Rubens* °1665 + 1665
- * *Jonkvrouw Catherine Rubens* huwde met haar kozijn Philip van Parijs (zoon van Claire Rubens)
- * *Jonkheer Alexander Rubens*, heer van Vremdijk, Willemskerke, ter Schrieck en Levenspoldere, generaal raadgever en ontvanger van de domeinen van zijn majesteit in het land van Mechelen. Geboren te Brussel op 24/4/1670 en gehuwd te Antwerpen in de St-Jacobskerk op 22 juli 1705 met zijn nicht Catherine Philippine van Parijs.

6. *Jonkvrouw Isabella Helena* gedoopt in de St-Jacobskerk op 3 mei 1635 en ongehuwd overleden te Brussel op 21 september 1652. Haar peter en meter, Daniel Fourment en Isabella Verhoeven.

7. *Jonkheer Pieter Paul Rubens*, gedoopt in de St-Jacobskerk op 1 maart 1637. Overleden te Turnhout op 9 augustus 1684. Hij was priester gewijd. Peter en meter, Phillipus Rubens en Joanna van Aelst, weduwe van Peeter van Hecke.

8. *Jonkvrouw Constantia Albertine Rubens*, geboren na het overlijden van haar vader Pieter-Paul Rubens. Gedoopt in de St- Jacobskerk te Antwerpen op 3 februari 1641. Ze was kloosterlinge in de abdij van Terkameren.

Haar peter en meter waren : Albertus Rubens, haar halfbroer en Constantia Helman, echtgenote van Nikolaas Rubens.

In de loop van de maand mei 1640 werd de grote meester zeer ziek en het bleek dat hij weldra het tijdelijke met het eeuwige zou verwisselen. Immer met het lot van zijn afstammelingen begaan, liet hij nogmaals een testament opstellen. Notaris Toussaint Guyot werd ontboden en op 27 mei 1640 werd het belangrijk schrift opgemaakt.

"RUBENS, ziek te bed liggende, doch zijne zinnen en verstand wel machtig zijnde en volkometlijk gebruikende, zoo dat den notaris genoegzaam scheen te blijken, zijne ziel aan God en zijn lichaam der gewijder aarde. De voorseyde van de capelle souden versierd worden door eene schilderye van Onse Lieve Vrouwe met het Kindeken Jhesu op haren arm, vergeselschapt met verscheyden Heyligen, ende een beldt van Onse Lieve Vrouwe van marmeren steen.

Dit schilderij van de H.Familie dat Rubens, zijn twee echtgenoten voorsteld werd de meester zelf gemaakt en het beeld door zijn leerling Lukas Fayd'herbe.

De schilder koos zijn begravenis bij vorm van zinking. De lijkdienst moest eerste rangs zijn. De paters Minderbroeders, Predikheren, Beggarden, Augustijnen, Carmelieten en Minimien zouden worden uitgenodigd, evenels de stadsaalmoezenier, ze zouden hiervoor een caritaet ontvangen.

Buiten de "sielmissen" die door de reeds vermelde paters in de St-Jacobskerk "over de aflijvigen" zouden moeten gecelebreerd worden, moesten er nog achthonderd zielmissen worden gelezen, te weten:

Door de Predikheren, honderd missen

Door de Augustijnen, Honderd missen

Door de Beggaarden, vijftig missen

Door de Minimien, vijftig missen

Door de Capucienen, honderd missen

Door de pastoor v/d kapel in de Keizerstraat, vijftig missen

Door de Discalters, honderd missen

Door de O.L.Vrouwbroeders, honderdvijftig missen

Door de Minderbroeders, honderd missen

Door de pastoor der Zwartzusters van Mechelen, tien missen

Door den heer Willem van Meldert, kapellaan van de St-Jacobskerk, een dagelijkse mis gedurende zes weken

Door de pastoor van Elewijt, 25 missen

Rubens maakte daarna de volgende legaten:

1. Aan de kerkmeesters van St-Jacobs, ten behoeve deser kerk, honderd guldens

2. Aan de aalmoeseniens der stad, voor den schamelen huisarmen, vijfhonderd guldens

Vier maaltijden moesten plaatshebben de dag van zijn uitvaart.

1. Ten zynen sterfhuize, voor zijne bloedverwanten en vrienden

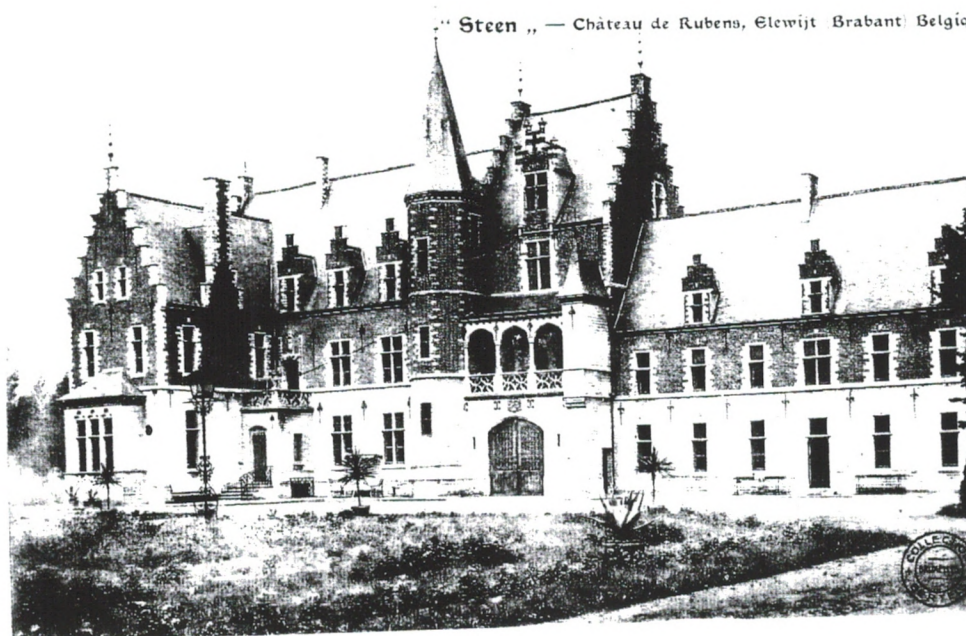
2. Op het stadhuis, voor "de heeren vant Magistraet ende vande Tresorye derselver stadt, met eenige genoeyde vrienden"
3. In de herberg de Goudbloem, voor de leden van het Broederschap van St. Peeter en Pauwel, anders gezegd der Romanisten.
4. In den herberg "den Hert", voor de leden der St-Lukasgilde en der Violieren.

Aen zijne twee voorkinderen jonkers Albrecht en Nikolaas Rubens gaf hij, als prelegaet en vooruitgemaakt: " aen Albrecht de boecken ende bibliotheque en aen den selven Albrecht mitsgaders aen joncker Nicolaes, tsaemen elcke voor de helft alle de agaeten ende medallien, uitgenomen de vassen van agate, jespis ende andere costelijke gesteenten, met conditie dat sylieden de voors. agaeten ende medallien nyet en sullen mogen vercoopen dan tsaemen ende met gemeynen consente.

Aen zijne nakinderen "van den tweeden houwelijke" stond hij toe "te aenveerden ende behouden de helft van thoff ende heerlijkheit van Steen, mette landen, bosschen ende bempden daertoe behoorende, soo ende gelijk hij allen 't selven in den jaer XVI ende vijffentertich, den tweelfsten dach van Meije, bij decrete van den Raede van Brabant gecocht heeft, mette nieuwe edificien, tsedert daerop gemaect, ende ten coste sijns sterffhuijs te volmaeckene, mitsgaeders de drij bunderen ende een dachwant beempts, daerbij gecocht van Franchois Vranckx, ende den bosch, genaemt den platten Steen, metten leenboek van Attevorde, mits, voor deselve helft inde masse, scheijdinge ende deijlinge van sijnen sterffhuijse goetdoende de somme van vijftich duijsent guldenen eens.

De testateur begeerde dat zijne tweede echtgenoot, Vrouwe Helena Fourment, "dander helft vande selve heerlijkheit, landen, weijden, bosschen, leenboek ende edificien, ende alle andere goeden, haer toebehoorende, als conquest, soude hebben ende blijven behouden, met vollen rechte ende vrije dispositie, mits ook goetdoende de somme van 50,000 guldenen. Verder schonk Rubens : aen mijne vrouwe, eenen diamanten rink komende van Engeland. De schilderij genaemt "het Pelsken".

Voorts noemde en stelde RUBENS voor zijne algemeene erfgenamen zijne overlevende echtgenoot, voor de helft en een kindsgedeelte in zijne nalatenschap en zijne zeven kinderen, allen op gelijken voet.

Museum van de Hermitage, Lenigrad.

Deze landschaptekening dateert van 1635 en misschien is het Elewijt. Een pad loopt tussen een hek en een reling over een smal bruggetje en leidt naar een bos met hoge bomen. De wilgen omzomen het middenveld.

Léo van Puyvelde schreef dat Pieter Paul Rubens zijn jonge echtgenote Helene Fourment verraste toen ze uit het bad kwam, nonchalant gedrapeerd met een pelsjas. Hij vereeuwigde haar en gaf de schilderij de naam "Het Pelsken".

Schilderij 1638
Museum Wenen

Bibliographie.

P. Genard - 1877 - Antwerpen

P.P. Rubens aanteekeningen over den Grooten Meester en zijne Bloedverwanten.

Koninklijk museum voor Schone Kunsten - Antwerpen

tentoonstelling 29/6-30/9/1977 P.P. Rubens.

Lekturama - Rotterdam

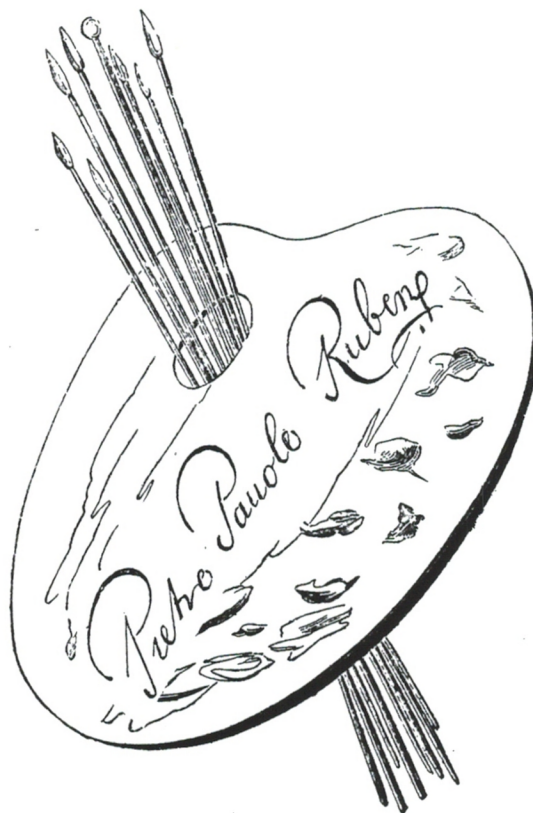
Rubens, Deel 1, Deel 2.

Gustaaf Jan De Landtsheer - 1976 - Standaard Uitgeverij

Rubens.

Le parchemin - recueil généalogique et héraldique - 1977.

Rubens et ses descendants.

0. Verantwoording

Bij de opening van de tentoonstelling rond papier op 2 juni 1995 in de Schranshoeve hielden we een korte introductielesing rond papiergeschiedenis. Hierna kan men de integrale tekst lezen. Bibliografische referenties hebben we niet opgenomen; hiervoor wachten we tot de bibliotheek-archieffunctie van het papiermuseum van Alseberg operationeel is. Een bericht hierover zal via *Heemspiegel* verspreid worden.

1. Inleiding

Papier ontleent zijn naam aan papyrus, een rietstengel die de Oud-Egyptenaren overvloedig aantreffen in hun moerassen of aan de oevers van de Nijl. Zij kwamen op het idee om papyrusbladen te vervaardigen. Daarvoor werden de sterkste stengels uitgezocht en in stukken van 60 tot 70 cm gesneden. Na het verwijderen van de schors werden de vezelachtige schotten waaruit het binnenste van de stengel bestond, door middel van een dun mes van elkaar verwijderd. De bekomen velletjes werden volgens een bepaald patroon naast en over elkaar gelegd. Dit geschiedde op een werktafel die nat was gemaakt met het leemachtige Nijlwater dat aldus als lijm dienst deed. Na onder een pers te zijn samengedrukt, werden de gevormde bladen gedroogd in de zon.

In de tweede eeuw BC verscheen een ander materiaal ten tonele dat geleidelijk de papyrus zou verdringen. Te Pergamon, een stad in Klein-Azië, werd de kunst geperfectioneerd om dierenhuiden te bereiden tot schrijfmateriaal: het perkament was geboren. Via de antieke wereld werd het een in heel Europa gebruikte drager. Een van de oudste voorbeelden in België is de 8ste eeuwse Codex Eyckensis, waarvoor onlangs de conserveringswerkzaamheden afgerond werden.

Papier zag rond de tweede eeuw BC het levenslicht in China. Als basisingrediënten gebruikten de Chinezen oude lompen, jute zakken en allerlei plantaardige stoffen, waarbij de schors van de "papier"moerbeiboom de belangrijkste grondstof werd voor de vervaardiging van "Chinees papier". Van de tweede tot de vierde eeuw AD werd het productieproces sterk verbeterd: verbetering van de papierpap en de introductie van een beweegbare vorm, waarbij het raam continu gebruikt werd om te scheppen, maakten de weg naar massaproductie vrij. Tegen het einde van de achtste eeuw waren Chinese vaklui al actief in Bagdad. Via Syrië, Mesopotamië, Egypte en Noord-Afrika belandde papier uiteindelijk in het Westen. In het huidige Spanje en Italië werd het eerste papier van Arabische makelij voor akten en oorkonden gebruikt. In de loop van de 11de eeuw doken er papiermolens op in Spanje, omstreeks 1276 in Italië en rond 1330 in het Rijnland. In onze gewesten was Hoei pas in 1405 de bakermat van de lokale papiermakerij. Daarna ging het heel snel. Onder het Ancien Regime waren er dan ook verschillende tientallen papiermolens actief in onze gewesten, met een sterke concentratie in het huidige Waals en iets minder in Vlaams Brabant.

Met de uitvinding van de boekdrukkunst nam de vraag naar papier sterk toe. In China was al in de achtste eeuw de zogenaamde blokdruk bekend, een drukwijze met vaste letters. Omstreeks 1045 bedachten Chinezen ook het eerste, zij het nog vrij primitieve systeem met afzonderlijke letters. Op verschillende plaatsen in West-Europa ging men tegelijkertijd op zoek naar bruikbaarere druktechnieken. De oplossing werd gevonden in losse loden lettervormen. Deze typografische techniek bleef vanaf haar ontstaan in 1450 eeuwenlang in zwang. De ondertussen verdwenen krant *Le Courier du Littoral* werd tot vorig jaar in die loodzware typografie gedrukt, terwijl offset op rotatiepersen reeds sinds een hele tijd de regel is.

Vroeger gebruikte men voor papier bijna zuiver cellulosehoudende stoffen, afkomstig van planten als katoen, vlas, hennep en jute. Die grondstoffen, in de vorm van lompen, leverden duurzame papersoorten op. Vanaf het begin van de negentiende eeuw overschreed de vraag naar papier het aanbod van lompen. Zeker na 1848, toen de dagbladtaks wegviel, kende dit medium een gestadige groei. Eerst schakelde men voor de papierproductie over op celstof afkomstig van stro en jaarplanten, later op houtslip van boomstammen. Hout-naaldhout in het bijzonder - bleek het meest lonend. Houtpulp - de basis voor bijna 95 % van al het papier - bevat veel minder cellulose dan lompen, en veel meer lignine. En hoe meer lignine, hoe slechter de kwaliteit. Allerlei hulpstoffen, zoals bvb kalk, geven het papier een gesloten en helder karakter. Om de lijming van de plantaardige vezels te versnellen gebruikte men vanaf 1860 aluin, een dubbelzout van aluminium- en kaliumsulfaat. Aluin biedt nog meer voordelen. Het is immers schimmelwerend en gaat de hydrofiel

eigenschappen van het papier tegen. Zo wordt het beschrijf- en bedrukbaar. Maar er hangt wel een nadeel aan vast : contact met water - dat altijd in papier zit - kan zout omzetten in zwavelzuur. Via het hydrolyseproces tast zwavelzuur het papier aan. Deze chemische reactie 'verknijpt' de polymeerketens van de cellulose en lignine. De innerlijke structuur van de papierbestanddelen wordt aangetast ; het papier verliest aan mechanische weerstand, wordt bros en begint langzaam aan te ontbinden. Chemische zelfvernietiging dus. Papier met een hoog ligninegehalte, zoals krantenpapier, gaat in optimale omstandigheden slechts een goede 20 jaar mee.

Deze behoudsproblematiek werd tien jaar geleden voor het eerst in de Verenigde Staten opgemerkt. Dit resulteerde ook in België, in de periode 1991-92, tot een onderzoek en een sensibiliserende rondreizende tentoonstelling, "Rijkdom Bedreigd". Voor de (nog) bewaarde boeken en periodieken is bijna 80 % van de productie uit de periode 1840-1959 met verval bedreigd. De toekomst is aan het zuurvrij papier, waarvoor in 1993 een ISO-norm werd gepubliceerd. Nochtans blijkt dat nog niet alle uitgevers weten dat er nu ook permanent houdbaar papier beschikbaar is.

2. Papierproductie in Vlaanderen

Zoals reeds aangehaald werd vanaf de vijftiende eeuw ook papier in onze gewesten aangemaakt. In steden als bvb. Gent en Dendermonde (voor een korte periode) werd, zoals in de meeste gevallen in de papierbranche, gebruikt gemaakt van watermolens als aandrijfkraft voor een stamper en vanaf de 18de eeuw voor de Hollander, een rad dat de lompen tot vezels maalt en een enorme produktiviteitsverhoging inhield tov het langzaam stukklappen in een stampkot. Deze enkele papiermolens produceerden ofwel rechtstreeks voor een enkele drukker (in Gent bvb.) ofwel voor lokaal administratief gebruik (zoals in Dendermonde).

Brabant werd het productiecentrum bij uitstek, niet verwonderlijk met een afzetcentrum als Brussel, dat op dat ogenblik immers reeds het centrum van 's lands administratie is. In het huidige Vlaams-Brabant waren dat bvb. Huldenberg, Huizingen, Sint-Genesius-Rode, Schaarbeek, Ukkel, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe, Kraainem, Dworp en Alseberg, niet toevallig gebieden waar de bodemgesteldheid de plaatsing van watermolens toelaat.

Door de steeds grotere benodigde kapitaalsinvesteringen, concurrentie en ander onheil werden er steeds meer papiermolens opgedoekt. Terug te vinden restanten zijn in vele gevallen nog zuiver archeologisch. De bedrijfsgeschiedenis van het sinds vorig jaar geopende papiermuseum "De Herisemmolen" in Alseberg is hier een goede illustrator van.

Zeker reeds voor 1536 actief als papiermolen draaide het bedrijf tot in 1858 als ambachtelijk papierproducent, waarna het overschakelde op de productie van ambachtelijk karton. Door deze beslissing werd het bedrijf van de ondergang gered en was rond de eeuwwisseling zelfs marktleider van gekoetst karton. In het interbellum was er een duidelijke kentering, tot de familie Winderickx in 1942 besloot om alle bedrijvigheid in de kartonfabriek stop te zetten. Het geheel bleef onaangeroerd, buiten dan door de werking van de Molenbeek, tot begin de jaren '70 het geheel herontdekt werd en de strijd voor bescherming en restauratie werd aangevat. De eerste slag werd in 1979 gewonnen, terwijl de restauratie en herbesteding reeds twee van de drie fasen achter de rug heeft. Het museum is dan ook reeds te bezoeken.

3. Boekdrukkunst

De techniek van het drukken met gegraveerde houtblokken en met losse letters werd dus niet in Europa uitgevonden, maar eveneens in China. Tussen onze elfde en vijftiende eeuw evolueerde men er van klei tot koper en brons. Chinareizigers brachten in ieder geval het idee mee en in de eerste helft van de vijftiende eeuw zien we dan ook de ontwikkeling van de hoogdruk (houtsnede) en de laagdruk (kopergravure). Devotieprenten waren het eerste succesvol produkt. Ook blokboeken zagen het licht, maar het was wachten op het gebruik van individuele letters. Dit wordt toegeschreven aan Johann Gensfleisch alias Gutenberg in 1429, die pas in 1447 in Mainz een drukkersatelier begon. Zijn partner, Johann Fust, trok zich evenwel snel terug uit de vennootschap en liet de geruïneerde Gutenberg achter om met zijn schoonzoon een drukkersatelier op te starten.

In onze gewesten was het wachten tot 1472 toen Dirk Martens in Aalst een atelier inrichtte. Hij werd gevolgd door Johan van Westfalen (Leuven), Colard Mansion (Brugge) en Arend de Keyser (Gent, ook eigenaar van een papiermolen). In de 16de eeuw kwam de drukkunst in Antwerpen tot bloei, waarbij we dan onwillekeurig aan Christoffel Plantijn moeten denken.

De drukkunst was niet alleen een kunst, maar tevens een arbeidsintensieve sector. Een grote drukkerij telde minstens 25 man : lettergieters (er waren enkele tienduizenden lettertekens nodig om tegelijkertijd aan verschillende bladzijden te kunnen werken), zettters (met behulp van losse lettertjes werd een zetsel in elkaar gestoken, waar geen onregelmatigheden in mochten voorkomen), correctors (aan de hand van een drukproef werden de fouten in het zetwerk nagegaan), drukkers (een beinker en iemand die de blanco bladen in een raam vastmaakte, waarna de tekst op het blad gedrukt werd met behulp van een pers) en een binder (die de bladen na het drogen in een juiste volgorde verzamelde en inbond).

In de volgende eeuwen werden verschillende verbeteringen aangebracht, vnl. bij het zetten van de letters en een verbeterde pers. Naast boeken, die ondanks een produktieverhoging met een factor tien (voor de relatief goedkope blauwe boekjes) tot een factor drie (voor bibliothele uitgaven), toch nog steeds een dure aangelegenheid waren, werden er nog volop prenten gedrukt, die als illustratiemateriaal dikwijls de kamers van de laagste klassen sierden.

De 19de eeuw, met vooral een explosieve groei van het aantal kranten, stelde de drukkers-uitgevers voor problemen. Er werd druk gesleuteld aan de verwerkingssnelheid via het mechanisch gieten, waardoor letters gewoonweg hersmolten werden, en het pianozetten, wat resulteerde in de bekende linotype (voor kranten) en monotype (voor boeken). De evolutie had ondertussen ook uitgewezen dat men via gevoelig papier aan offsetdruk kon gaan doen. Vanaf 1951 kon de fozetmachine reeds meer tekens per uur aanmaken dan de geperfectioneerde lettergietmachine, en vanaf 1965 deed de digitale zetmachine haar intrede.

Ook het illustratiewerk verliep van het arbeidsintensieve gravurewerk tot het huidige snap-shot. De persen bleven evenmin achter : groter en sneller, via het gebruik van de stoommachine en de cilinderpers opgevolgd door de rotatiepers. De kostprijs werd daardoor zo verlaagd dat een goed boek in het bereik van het overgrote deel van de bevolking kwam.

Kunst en papier was veelal beperkt tot de schutbladen, waarbij het wachten was op de arts en crafts beweging en de art nouveau om ook in de illustraties/decoraties, de lettertypes en het boekbinden een grotere kunstzinnige expressie te vinden met als grote wegbereider het Britse Kelmsott Press van de befaamde kunstenaar William Morris.

4.Ex Libris

Het exlibris is een eigendomsmerk dat in een boek wordt gekleefd. De huidige vorm is ontstaan in de loop van de 15de eeuw, toen het natuurlijk nog een handgeschreven eigendomsmerk was. Bij kapitaalkrachtige eigenaars werd meestal ook het persoonlijk wapen geschilderd, eventueel zelfs gestempeld. De drukkunst maakte natuurlijk ook de aanmaak van gedrukte exlibrissen mogelijk. Bij de vroegste exlibrissen vinden we zelfs ontwerpers als Albrecht Dürer en Hans Holbein de Jonge terug. De heraldische exlibris bleef tot het eind van de 19de eeuw toonaangevend.

De romantiek en de groei van de boekillustratie hadden ook hun invloed op de groei van het illustratieve exlibris. Hierbij mogen we uiteraard ook niet voorbijgaan aan een grotere verspreiding van boeken onder lagere sociale klassen die geen behoefte hadden om een heraldische exlibris in hun boeken te plaatsen, maar eerder inspiratiebronnen uit de romantische of symbolische literatuur aankleefden. Vanuit Duitsland vond deze nieuwe kunstuiting zijn weg over heel Europa en de wereld. Artistieke hoogtepunten liggen juist in de periode voor de Eerste Wereldoorlog. Dan was het wachten tot de jaren '50 en zeker tot de jaren '70 voor het artistiek exlibris terug openbloede, met zowel nieuwe kunstenaars (ook internationaal met een groot overwicht van Tsjechische kunstenaars) als een groeiende schare verzamelaars. Het scala aan afbeeldingsgroepen is immens, zoals men straks kan merken, gaande van het eigen huis over de genoegens van het leven (wijn en eten), vrouwen, technische onderwerpen zoals spoorwegen of dieren. Een nog grotere selectie kan men bewonderen in het internationaal exlibris-museum in Sint-Niklaas.

HET VERSCHEEN IN DE PERS

Provincie Brabant bestaat niet meer

De provincie Brabant behoort in ons land definitief tot de verleden tijd. Gisteren werd het bord met de aanduiding 'provincie Brabant' in Zemst weggenomen. In de plaats kwam een nieuw met het provinciewapen van Vlaams-Brabant. De 85 borden aan de Vlaams-Brabantse grenzen moeten in september allemaal vervangen zijn. ■ Blz. 32: Vlaams-Brabant zet zijn grenzen uit

G.V.M. 7/7/1995

Vlaams-Brabant zet zijn grenzen uit

Zemst

Voor de totale kostprijs van 2,4 miljoen gaat de nieuwe provincie Vlaams Brabant haar grenzen aanduiden. Een eerste plaat met het provinciewapen werd donderdagochtend door gouverneur Lode de Witte in Zemst onthuld. De provinciegrens met Antwerpen dwarst er de gewestweg A1 ter hoogte van de snelweg E 19.

In totaal bakent de provincie met 85 dergelijke borden haar grenzen af en dat zowel vanuit Brussel Hoofdstedelijk gewest als vanuit de andere aangrenzende provincies. 20 borden in groot formaat worden langs de snelwegen geplaatst. De overige 65 zullen langs de gewestwegen de nieuwe provincie aanduiden. Dat werk moet tegen september voltooid zijn.

Oude hertogdom

Als wapen van de nieuwe provincie werd gekozen voor het schild van het oude hertogdom Brabant. In het hartschild vindt men het wapen terug van het voormalige hertogdom Lotharingen, tegelijk het eigenlijke wapen van de stad Leuven.

Vlaams Brabant is de kleinste provincie, 2106 km² groot voor bijna 1 miljoen inwoners. Met de opeenvolgende staats-hervormingen werd het "unitaire Brabant" besturen uiterst moeilijk, waardoor de rechtmatige belangen van Vlaams Brabant niet altijd optimaal konden verdedigd worden. Nu Brussel en Waals Brabant buuren zijn en Vlaams Brabant zelfstandig is, kan dit wel.

Gouverneur De Witte bij het eerste exemplaar van de nieuwe provincieborden voor Vlaams-Brabant.

▷ Foto: Eddy Van Ranst,
G.V.M. 7-7-1995

Handig en boeiend

De 32ste dorpsmonografie 'Steenokkerzeel, Perk en Melsbroek in oude prentkaarten' van de Perkse historicus Jos Lauwers valt op door haar formaat. Dit keer gaat het niet om een dikke turf maar om een handige samenvatting van zijn standaardwerken over de drie deelgemeenten van Steenokkerzeel. In 76 beknopte opstellen en evenveel oude prentkaarten neemt Lauwers de lezer/kijker mee op een boeiende en interessante terugflits doorheen de tijd. Het jongste Toen-boekje komt bovendien tegemoet aan de steeds frekwentere vraag naar informatie die zich in de uitverkochte kanjers 'Perk' (1966) en Melsbroek (1983) bevond. Wie trouwens het volume 'Steenokkerzeel' nog wenst in zijn bezit te krijgen, dient zich te reppen. Ook deze voorraad is zo goed als uitgeput. Het prentkaartenalbum kost 675 fr. in de lokale dagblad- en boekhandel. Men kan het pareltje van een kijk- en leesboek ook bestellen bij auteur Jos Lauwers, Tervuursesteenweg 1/G in Perk (02/751.89.62).

Streekkrant 22-6-1995

Koninklijk

Harmonie De Ware Vrienden uit Hofstade bestaat vijftig jaar en voert nu de titel 'koninklijke'. Ter gelegenheid van haar gouden jubileum concerteerde de muziekvereniging voor het eerst in de kerk O.-L.-Vrouw van Bijstand. Heidi Jacobs, muzikant van de Ware Vrienden en dirigent van de koninklijke harmonie Sint-Martinus (Weerde) én Erwin Van der Elst, dirigent van de jarige harmonie, gaven tijdens het intermezzo een staaltje van hun kunnen.

Centrumblad

■ Herdenking heldendood Trésignies :

Aan de kerk van Verbrande Brug, het graf van Léon Trésignies en het monument op de Westvaardijk had de jaarlijkse herdenkingsplechtigheid plaats van de heldendood die de moedige korporaal op 26 augustus 1914 stierf.

Annonceblad 31/8/1995

Wielewaal inventariseert zwaluwenbestand in regio

Mechelen

In het kader van het Europees jaar van het natuurbehoud organiseert de vzw De Wielewaal morgen zondag, 30 juli, een zoekactie naar inheemse zwaluwen. Deze actie heeft tegelijk plaats in heel het Vlaamse Gewest, Brussel in-

clus. De Wielewaalafdeling regio Mechelen zoekt samen met de nieuwe afdeling in Zemst alle

broedplaatsen op, noteert het aantal bezette nesten en vergelijkt het aantal zwaluwen van dit jaar met dat van vorige jaren. Deze inventarisatie door de afdelingen in de regio Mechelen en Zemst zal over een groot oppervlak gebeuren: van Blaasveld tot Eppegem, van Kampenhout over Tildonk en Haacht tot Putte en van O.-L.-V.-Waver tot Mechelen.

In heel deze regio broeden drie zwaluwsoorten: de Oever-, de Boeren- en de Huiszwa-

luw, maar alle drie lijken ze steeds minder voor te komen.

Alleen de Boerenzwaluw doet het nog redelijk goed: de meeste nesten worden in stallen en boerderijen gevonden en de boeren zijn blijbaar trots op hun aanwezigheid. Voor stadsmensen ligt dat iets anders:

doordat de vogels tijdens het broeden gevels en voetpaden besmeuren, worden de nesten vaak vernietigd. De vzw wijst erop dat zwaluwen als nuttige

insecteneters door de wet beschermd zijn en dat het verstoren of doden van de dieren strafbaar is.

Eurotop

De Wielewaal dankt in dit verband de heer Jos Koevoets, bedrijfsleider van de firma Eurotop Keukens, die gevestigd is op de hoek van de Guido Gezellelaan en het Rode Kruisplein. Dankzij Koevoets werden er beschermende plankjes onder de nesten van de huis-

zwaluwen geplaatst, waardoor de vogels de Eurotopgevel niet kunnen besmeuren. Een duidelijk bewijs dat het ook anders kan, juicht de vzw.

De zwaluwzoektocht start zondag 30 juli om 13.30 u. aan het station in Mechelen of om 13.45 u. achteraan de parking van de Gemeentelijke Feesthallen in Putte. De inventarisatie loopt verder in augustus en september. Voor meer gegevens hierover: Willy Beullens, Pareipoelstraat 38, Mechelen.

G.V.M. 29-7-1995

Twee keramisten in de Schranshoeve

Eppegem

Nog tot einde juli stellen twee keramisten, Yo Vandevenne en Gino Demeulemeester, hun werk tentoon in de Schranshoeve in Eppegem. De tentoonstelling heeft als titel 'Tussen de liefde en de leegte' meegekregen. Met deze benaming willen de kunstenaars aangeven dat hun werk gaat

over alles wat tussen deze twee polen zit, over het leven zelf dus.

Buiten het feit dat Yo Vandevenne en Gino Demeulemeester in hun professionele leven collega's zijn in de welzijnssector, hebben ze nog met elkaar gemeen dat klei voor hen het expressiemiddel bij uitstek is. Voor hen is dit hét medium om hun innerlijke te

veruitwendigen, om hun houding tegenover het leven uit te beelden. Hoewel beiden met dezelfde materie werken en vanuit hetzelfde uitgangspunt vertrekken, is het resultaat van hun werk zeer verschillend.

Yo Vandevenne bereikt via de techniek van het glazuren een zeer fraaie afwerking van haar sculpturen. Ook zijn er in haar werk zeer duidelijk oos-

terse en keltische invloeden merkbaar. Via haar beelden wil zij vooral het relatieve in het leven tot uitdrukking brengen. Een treffend voorbeeld hiervan zijn de 'geschifte schalen'. Yo Vandevenne heeft een opleiding keramiek en beeldende kunsten genoten aan de academie van Leuven, waar zij nu ook deeltijds les geeft.

Gino Demeulemeester is

daarentegen autodidact. Eerder toevallig kwam hij met de techniek van het boetseren in aanraking. Zijn eerste werk 'De Schelp', dat hij op zeventienjarige leeftijd maakte en dat ook tentoongesteld is, werd reeds verschillende malen bekroond.

Gino wil via zijn boetseer- en ook schilderwerk vooral zijn eigen innerlijke leven aan de

buitenwereld tonen. Hij han teert daarbij een aantal constanten: rood staat bij hem steeds voor het leven, zwart voor de dood.

Deze dubbeltonstelling loopt nog tot eind juli in de Schranshoeve, Stijn Streuvels laan 92 in Eppegem. De expo is toegankelijk op vrijdag vanaf 18 u., zaterdag vanaf 16 u. en zondag vanaf 14 u.

G.V.M. 15-7-1995

HEEMKRING "DE SEMSE"

Schranshoeve, Stijn Streuvelslaan 92 te Epegem

GENEALOGISCHE DAGEN

Op zaterdag 28 en Zondag 29 oktober 1995
telkens van 10 uur tot 18 uur.

De Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, afdelingen Leuven en Mechelen verlenen hun medewerking.

"Hazadata - Eureka" en "Genealogie en Computer" hebben een stand.

De Euraka Databank is uitgebreid met verschillende kwartierstaten, volkstellingen, persoonlijke genealogieën van zowel Hazadata als Pro-gen gebruikers. Er wordt ook gelegenheid gegeven om andere programma's te raadplegen.

Een info-stand V.V.F.-nationaal met kopieermachine is ter beschikking. Verschillende klappers op de parochieregisters uit de regio van Leuven tot Mechelen kunnen ingekeken worden.

Ook de eigen uitgaven van V.V.F.-Mechelen zijn ter inzage.

De leden genealogen van de heemkring "De Semse" stellen hun materiaal ter beschikking van het publiek. De stamboomopzoekers krijgen een unieke kans om de microfilmen van de parochieregisters en burgerlijke stand van Groot-Zemst te raadplegen. Een leestoestel wordt ter beschikking gesteld.

Nicole Vanden Borre van V.V.F.-Leuven zal de stamboom van de familie Van Leemputte tentoonstellen. Genealogieën en familiegeschiedenissen van andere opzoekers zijn ter beschikking.

Meer inlichtingen bij Elisa Deboeck - Tel: 015/61.55.48.

INSCHRIJVINGSBLAD

voor 28 september 1995 ingevuld zenden naar:

Verbondsecretariaat
Kerkstraat 17
2970 's-Gravenwezel

Naam (in drukletters):

Adres:

Vereniging:

(in geval van een groepsinschrijving gelieve dan de namen van alle deelnemers, met hun afzonderlijk adres, op de keerzijde te vermelden).

Schrijft in voor de Landdag 1995 op zondag 8 oktober:

inschrijvingsgeld:

250 fr per persoon 250 fr x .. : fr

middagmaal

550 fr per persoon 550 fr x .. : fr

totaal : fr

neemt deel aan het vrij (gratis) bezoek aan de landbouwstokerij Van Damme ja/nee

te storten op rekeningnummer 401-4517901-47 van het Verbond voor Heemkunde vzw.

Programma Landdag

Thema: **Archeologie in Vlaanderen na 1995**

9.30 Onthaal in het Ontmoetingscentrum Velzeke (Provinciebaan 117)

10.00 Opening van de Landdag en verwelkomingswoord

10.05 Referaat door Prof. Dr. G. De Boe, directeur van het I.A.P. "Archeologisch Onderzoek in Vlaanderen voor en na het decreet van 1993"

10.40 Referaat door lic. P. Bauters, provinciaal archeoloog van Oost-Vlaanderen
"Archeologisch onderzoek bekeken vanuit de provincie"

11.15 Referaat door lic. M. Pieters, archeoloog-pedoloog, opgravingsleider Waltraversijde, I.A.P. "Nieuwe technieken en methodes in het archeologisch onderzoek van vandaag"

11.50 Referaat door Prof. Dr. J. Bourgeois, directeur van het Seminarie Archeologie van de U.G. "Voorbereidende werkzaamheden bij het Archeologisch Onderzoek"

12.25 Referaat door lic. M. Rogge, conservator van het Provinciaal Archeologisch Museum Z-O-Vl. "Verleden en heden van het archeologisch onderzoek in Zuid-Oost-Vlaanderen in relatie met de werking en de uitbouw van het Provinciaal Archeologisch Museum Zuid-Oost-Vlaanderen..."

13.00 Middagmaal - Koud Buffet

15.00 Uitgebreid begeleid bezoek aan het Provinciaal Archeologisch Museum Zuid-Oost-Vlaanderen en aan enkele archeologische opgravingsites in Velzeke.

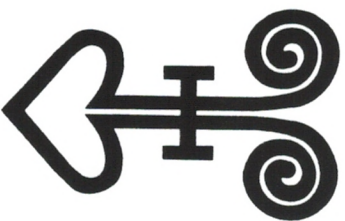
16.30 Pannel ter beantwoording van de publieksvragen rond opgravingsstechnieken, modaliteiten voor archeologisch onderzoek (op het veld, in een bebouwde kom, in een industrieel complex, ...), het voorbereidend en begeleidend onderzoek en de musale uitwerking van archeologisch artefacten.

17.00 Afsluiting van de Landdag

17.30 Mogelijkheid tot een vrij bezoek aan de landbouwstokerij Van Damme te Balegem.

**38ste LANDDAG
te VELZEKE**

zondag 8 oktober 1994

THEMA

"Archeologie in Vlaanderen na 1995"

met de medewerking van
het Instituut voor het Archeologisch
Patrimonium
en van

het Provinciaal Archeologisch Museum
Zuid-Oost-Vlaanderen

BELANGRIJK !

- Inschrijvingen -

Het inschrijvingsgeld voor het dekken van de administratiekosten bedraagt 250 frank per persoon. Nederlandse deelnemers worden verzocht het verschuldigde bedrag via een eurocheque te voldoen. Het ingevuld inschrijvingsformulier moet uiterlijk tegen 28 september 1995 toekomen op het secretariaat van het Verbond, Kerkstraat 17, 2970 's-Gravenwezel (tel/fax 03/658.90.34). Alle verschuldigde bedragen worden voldaan op bankrekening 401-4517901-47 van het Verbond voor Heemkunde. v.z.w.

- Eetmaal -

Het middagmaal bestaat uit een koud buffet, dat verbuikt wordt in het Ontmoetingscentrum van Velzeke.

Spijskaart: gegarneerde gepocheerde zalm, tomaat met garnalen, grote roze garnalen. Beenhesp van het huis, paté van de chef, gedroogde ham met meloen, roastbeef, kip, roti. Gemengde salade, geraspte wortel, komkommers, fijne boontjes, gegarneerde bloemkool, aardappel-salade. Prijs per persoon: 550 frank. Bij het middagmaal zijn de dranken niet inbegrepen, zij zijn ter plaatse te betalen.

- Reisweg -

Velzeke is gemakkelijk te bereiken. Het Ontmoetingscentrum is gelegen aan de Provinciebaan (nummer 117), net na de verkeerslichten Velzeke Centrum - Balegem. De Provinciebaan en Velzeke (deelgemeente Zottegem) bereikt u via de baan Erpe-Mere (bij Aalst) - Oudenaarde (N 11).

MEMORANDUM

In elke Vlaamse gemeente vinden we wel sporen van ambachtelijke, industriële of technologische ontwikkelingen uit het verleden. Het zijn de vroegere bedrijfsgebouwen (van wind- en watermolens, via brouwerijen en smidsen, vlasroterijen, steen- en pannenbakkerijen, textielbedrijven - tot zelfs de eerste rubber- of accordeonfabriekjes), oude transportinfrastructuur (bruggen, sluizen, stations, ... tot oude wegwijzers), diensten (watertorens en pompstations, elektriciteitscabines) of de woningen van arbeiders of ambachtelui.

Deze gebouwen, hun installaties, en de documenten en archieven die erop betrekking hebben, vormen een schatkamer van vroege economische creativiteit en vernuft. Het zijn de getuigen van de wortels van onze hedendaagse maatschappij, van de wijze waarop onze rechtstreekse voorouders met zwoegen en zweten onze welvaart en ons welzijn gegrondvest hebben.

Het industrieel erfgoed is een lokaal en regionaal erfgoed.

In de meeste gevallen getuigt het immers van typische sociale en economische ontwikkelingen van een gemeente of een streek. Op basis ervan kan de eigen identiteit van een gemeente of een regio geprofileerd worden, en kan bijgedragen worden tot het beter begrijpen van de eigen leefomgeving van het individu.

Het behoud van het industrieel erfgoed is géén nostalgie, maar op de wortels van ons verleden kunnen - zoals buitenlandse voorbeelden en experimenten uitwijzen - *boeiende en vernieuwende processen* geënt worden, die o.m. kunnen bijdragen tot *sociale en economische creativiteit*.

Tenslotte vormt het industrieel erfgoed een basis (of een 'wervingsreserve') voor het in alle Europese landen opkomende industriële *toerisme*.

De eerste verantwoordelijkheid voor de instandhouding en de valorisatie van dit erfgoed ligt bij de lokale besturen, die zich nog al te vaak onbewust zijn van het rijke erfgoed dat zij bezitten, en van de mogelijkheden die dit erfgoed biedt.

Regelmatig worden belangrijke elementen uit dit erfgoed (gebouwen, voorwerpen en machines, archieven, ...) vernietigd, omdat de gemeentelijke administraties (technische dienst, culturele dienst, toeristische dienst), de gemeentelijke bestuurders en de plaatselijke politieke verantwoordelijken zich niet tijdig een vraag stelden naar de waarde, de behoudsmogelijkheden en de herbestemmingskansen ervan.

Plaatselijke initiatiefnemers voelen zich vaak onbegrepen door deze administraties en verantwoordelijken, die niet of onvoldoende op de hoogte bleken van deze aspecten.

De VVIA roept daarom de **Vlaamse gemeentebesturen** op om

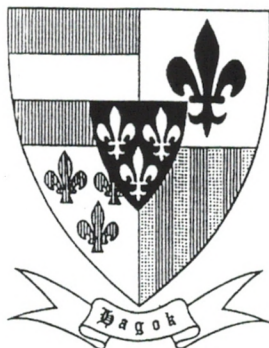
- hun ambtenaren verantwoordelijk voor stedenbouw, architectuur, cultuur en toerisme de mogelijkheden te bieden om zich terdege te informeren, en om zich op de hoogte te houden van recente ontwikkelingen op het vlak van het behoud, de herbestemming en de valorisatie van het industrieel erfgoed;
- minstens de nodige morele, doch desnoods ook praktische, administratieve en financiële steun te verlenen aan initiatiefnemers die zich in hun gemeente inzetten voor de studie en het behoud van het industrieel erfgoed, en deze bij te staan in hun zoeken naar middelen en mogelijkheden om hun projecten tot een goed einde te brengen;
- medewerking te verlenen aan de onderzoeksprojecten van individuele onderzoekers, onderwijsinstellingen of andere, die een studie maken van het industrieel verleden en het industrieel erfgoed van een streek, of van een bepaalde nijverheidstak;
- medewerking te verlenen aan de inventarisatiecampagnes van het industrieel erfgoed die op dit ogenblik vanuit verschillende hoeken opgezet worden, en - indien mogelijk - via hun gemeentelijke diensten en/of in hun gemeente aanwezige organisaties daadwerkelijk de inventarisatie van het industrieel erfgoed ter hand te nemen: *slechts op die wijze kan men tijdig de belangrijke relictten identificeren, en hen betrekken bij het stedenbouwkundig en cultureel beleid van de gemeente.*
- eigenaars, projectontwikkelaars en promotoren in hun streek te wijzen op de waarde en de mogelijkheden van herbestemming van oude industriële panden voor nieuwe functies. In Vlaanderen zijn hiervan reeds een aantal schitterende voorbeelden bekend, waarbij ofwel de gemeentelijke autoriteiten (bv. de renovatie van de brouwerij van Koekelare tot ontmoetingscentrum, en van een mijngebouw in Eisden tot stedelijke academie) ofwel private initiatiefnemers aan deze oude gebouwen een nieuwe toekomst gaven

De VWIA roept de **Bestendige Deputaties en Provinciebesturen** van de vijf Vlaamse provincies op om

- binnen hun provincie bij te dragen tot de informatie van de lokale besturen, organisaties en instellingen over de waarde en de mogelijkheden van het industrieel erfgoed;
- bij te dragen tot het tot stand komen van gemeentegrenzen overschrijdende initiatieven voor het behoud en de valorisatie van het industrieel erfgoed, en tot het stimuleren van experimenten met nieuwe beheersvormen (bv. de ecomuseum-idee, het opzetten van netwerken);
- binnen hun provincie ofwel met hun middelen en mogelijkheden, ofwel dank zij hun bemiddeling, de nodige ruimten ter beschikking te stellen voor de (tijdelijke) berging van bedreigde industrieel-archeologische objecten, machines en installaties, archieven en documentatie;
- steun te verlenen aan de vrijwilligers-initiatieven en -projecten voor het behoud van het industrieel en technisch erfgoed in hun provincie, en deze bij te staan in hun zoeken naar middelen en mogelijkheden
- steun te verlenen aan het opzetten van provinciale initiatieven, en eventueel het initiatief te nemen tot het instellen of het verder uitbouwen van een provinciale dienst die belast wordt met de studie, het behoud en de valorisatie van het industrieel erfgoed.

Tenslotte roept de VWIA de Vlaamse gemeentebesturen en provinciebesturen op om in 1995 bij te dragen tot het lanceren - in navolging van het in Nederland genomen initiatief - van het *Jaar van het Industrieel Erfgoed in 1996*, en verzoeken wij hen om op de begroting van 1996 de nodige financiële, praktische en administratieve middelen vrij te maken voor het opzetten van initiatieven en activiteiten die moeten bijdragen tot de betere kennis en het behoud van het industrieel en technologisch erfgoed in Vlaanderen.

HAACHTSE GESCHIED- en

OUDHEIDKUNDIGE KRING

10

jaar

Haacht, 1 september 1995

BRABANTSE HISTORISCHE BOEKENBEURS

Geachte mevrouw, mijnheer,

De Haachtse Geschied- en Oudheidkundige Kring (HAGOK)

In het heemkundige landschap van Brabant is HAGOK (de Haachtse Geschied- en Oudheidkundige Kring) een jonge telg. Ontstaan in 1985, als gelukkig gevolg van een succesvolle opgravingscampagne, telt HAGOK vandaag 575 leden. De Kring is werkzaam in de driehoek tussen Leuven, Mechelen en Aarschot. In het tijdschrift "HOGT" (*Haachtse Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift*) verschijnen elk jaar ongeveer 300 pagina's over verschillende gemeenten in de regio.

Daarnaast heeft HAGOK reeds diverse monografieën verwezenlijkt waarvan het thema de grenzen van de regio ver overschrijdt. Het succes van HAGOK is op de eerste plaats te danken aan een doelbewust nagestreefde samenwerking, zowel met andere geschiedkundige verenigingen als met wetenschappelijke instellingen. Als grote uitdaging voor de toekomst zien wij vooral het opzetten en uitwerken van gemeenschappelijke projecten, waarbij zowel wetenschappers als lokale vorsers elkaar ondersteunen.

Een Brabantse historische boekenbeurs

Om die reden verkoos HAGOK, ter gelegenheid van haar tienjarig bestaan, een contactdag te organiseren rond het lokaal en regionaal historisch onderzoek in de ruimte van het oude hertogdom Brabant. En hoe kan dat beter dan met een boekenbeurs? Heemkundige verenigingen en beroepshistorici kennen niet altijd elkaars recentste publicaties. Daarom nodigen wij u uit op deze *Brabantse historische boekenbeurs*: u kunt er uw publicaties voorstellen én verkopen aan een geïnteresseerd publiek.

Alle onderwerpen die het verleden van dit gebied aangaan, komen aan bod (geschiedenis, kunstgeschiedenis, archeologie, volkskunde, genealogie, toponymie, dialectologie, enz.). Alle heemkundige kringen en wetenschappelijke instellingen uit de provincies Vlaams- en Waals-Brabant, Antwerpen en Noordbrabant worden uitgenodigd deel te nemen.

De beurs gaat door : op zondag 22 oktober, van 9 tot 19 u
in het gemeentehuis (zaal "Breughels Gasthof"),
Wespelaarsesteenweg 85,
te 3150 Haacht (tussen Antwerpen en Brussel).

Het Verbond voor Heemkunde vzw. (het overkoepelende verbond van alle Vlaamse heemkringen) treedt op als coörganisator, doordat het met een zeer uitgebreide stand, bestaande uit een selectie van historische en aanverwante boeken uit de groothandel, wenst aanwezig te zijn.

Deelname

Deelname aan deze *Brabantse historische boekenbeurs* kan door het antwoordformulier (zie bijlage) in te vullen, en het vóór 1 oktober 1995 terug te sturen naar : HAGOK, p/a dr. J. Vandesande, Kloosterstraat 50, B-3150 Haacht.

Tafels worden gereserveerd aan een prijs van 100 fr. per stuk (1,1 m). De reservatie van bijvoorbeeld vijf tafels biedt een tentoonstellingsruimte van 5,5 m en kost 500 fr. = 25 fl.). De reservatiekosten dienen vóór 1 oktober 1995 gestort te worden op pcr. 000-1469754-10 van HAGOK, met als vermelding "*Brabantse historische boekenbeurs*".

Referaten

De boekenbeurs wordt omkaderd met vier referaten door gerenommeerde vorsers, die elk een onderwerp over het oude hertogdom Brabant behandelen dat hun bijzonder aan het hart ligt en waartoe heemkundige kringen vaak een bijzondere bijdrage hebben geleverd :

- prof. dr. E. Van Ermen (K.U.Leuven) : (*feodaliteit in het middeleeuwse hertogdom Brabant*);
- dr. E. Van Autenboer (Turnhout) : (*de schuttersgilden van het hertogdom Brabant, 14de-18de eeuw*);
- dr. H. Vannoppen (Kortenberg) : (*grensoverschrijdende volksklederdrachten*);
- voor het vierde referaat wordt een bekend archeoloog uit Noord-Brabant uitgenodigd.

Wenst u deel te nemen aan deze "*Brabantse historische boekenbeurs*" ? Vul dan bijgevoegd antwoordformulier in en stuur het vóór 1 oktober terug naar HAGOK, p/a dr. J. Vandesande, Kloosterstraat 50, B-3150 Haacht (tel. 016/60.21.83). U ontvangt nadien alle nodige praktische gegevens.

We zien uit naar uw komst !
Met hoogachting en vriendelijke groet,

dr. J. Vandesande
voorzitter HAGOK

lic. H. Van Royen
algemeen secretaris
Verbond voor Heemkunde

Publikaties 1995

- "De Semse kroniek" driemaandelijks tijdschrift in een nieuwe lay-out.
verschijnt 4 maal : maart - juni - september - december
- Jaarboek. "Onze gemeente vroeger en nu" - september
- Speciale uitgave "Nieuwjaarsbrieven" - december

Reeds verschenen publikaties

"De Semse Kroniek" 10 jaargangen
van oktober 1985 tot december 1995

1986 : Herinneringen 1914 - 1918	150 fr
1987 : De school	250 fr
1989 : De natuur en de jacht	50 fr
1990 : Fanfares en Harmonïen	50 fr
1991 : Kastelendorp - Gouwdag Vlaams Brabant	150 fr
1991 : Domein Schroeters-Hofstade	50 fr
1991 : Levenskrans	150 fr
1992 : De Ijzerenweg	150 fr
1993 : De Schuttersgilden	200 fr
1994 : Volksdevotie in Groot-Zemst	250 fr

Verzendingskosten : 50 fr

Te verkrijgen mits storting op rekeningnummer : 001-2183660-72

